

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 4

- БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн тухай хууль
- БНМАУ-ын Өмч хувьчлах тухай хууль
- БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн дампуурын тухай хууль
- БНМАУ-ын Боловсролын хууль
- БНМАУ-ын Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хууль

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

(ХУУЛЬ, ТОГТООЛ, ЗАРЛИГ)

БНМАУ-ын Бага Хурлын Тамгын Гавар

№ 4

1991 оны зургаа, долдугаар сар

(4)

ГАРЧИГ

I. БНМАУ-ЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН БАТААМЖ, БНМАУ-ЫН ХУУЛЬ

1. Хууль батламжлах тухай № 16 .	253
2. БНМАУ-ын Ам ахуйн нэгжийн тухай хууль .	253
3. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай БНМАУ-ын хууль .	276
4. Хууль батламжлах тухай № 17 .	277
5. БНМАУ-ын Өмч хувьчлах тухай хууль .	277
6. Хууль батламжлах тухай № 18 .	283
7. БНМАУ-ын Ам ахуйн нэгжийн дамжууран тухай хууль .	284
8. БНМАУ-ын Иргэний байцаан шийтгэх хуульд
номват оруулах тухай БНМАУ-ын хууль .	289
9. БНМАУ-ын Иргэний хуульд номват оруулах тухай
БНМАУ-ын хууль .	290
10. Хууль батламжлах тухай № 19 .	291
11. Өршөөл үзүүлэх тухай БНМАУ-ын хууль .	291
12. Хууль батламжлах тухай № 20 .	294
13. БНМАУ-ын Боловсролын хууль .	294
14. Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай БНМАУ-ын хууль .	303
15. Хууль батламжлах тухай № 21 .	304
16. БНМАУ-ын Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хууль .	304
17. Хууль батламжлах тухай № 22 .	311
18. БНМАУ-ын Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд
өөрчлөлт оруулах тухай БНМАУ-ын хууль .	311
19. Хууль батламжлах тухай № 23 .	312
20. Зарим хуульд өөрчлөлт оруулах тухай БНМАУ-ын хууль .	313

II. БНМАУ-ЫН БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

21. БНМАУ-ын Ам ахуйн нэгжийн тухай хуулийг
дагаж мөрдөх журмын тухай № 31 .	314

22. «Монголбанк»-ын Ерөнхийлөгчийг томилгох тухай № 33	315
23. БНМАУ-ын Өмч хувьцаах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай № 34	316
24. Монгол улсын Их цааз (Үндсэн хууль)-ын төслийн тухай № 35	317
25. БНМАУ-д албан хэргийг монгол бичгээр хятад хэргийг болон түүний бэлтгэлийг хангах тухай № 36	318
26. Зарим хуулийг хэрэгжүүлэх талаар авах арга хэмжээний тухай № 37	319
27. «Монголбанк»-ын дэд ерөнхийлөгчийг томилгох тухай № 39	320
28. «Монголбанк»-ын дүрмийн тухай № 40	321
29. Улсын төсвийн тухай № 41	322
30. БНМАУ-ын Эрүүгийн шинэ хуулийн төсөл боловсруулах тухай № 42	323
31. Хуулийн төсөл боловсруулах чиг баримтлагыг зохионох тухай № 43	324
32. Төр, нийгмийн судлаач Акадemi байгуулах тухай № 44	325
33. Гаалийн татварын тухай № 45	326
34. Чойр хот байгуулах тухай № 46	327
35. Улсын төсөв, санхүү зээл, банкны асуудал орхдох дэд хороог байгуулах, бүрэлдэхүүнийг сонгох тухай № 48	328
36. БНМАУ-ын Бага Хуралын гишүүн Ж. Уртнасангийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх тухай № 49	329
37. БНМАУ-ын Боловсролын хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай № 50	330
38. БНМАУ-ын Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай № 51	331
39. Бүсчилсэн зөвлөхөөний дүнгийн тухай № 53	332
40. Тогтоолын заалтад өөрчлөлт оруулах тухай № 54	335

III. БНМАУ-ЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРАЛГ

41. Байгаль орчноо ариусган дээдлэх санхүүжилтийг дэмжих тухай № 84	336
42. Иргэдээс банкинд задгалсан мөнгөний үлдэгдлийн зарим хэсгийг нэмэгдүүлэх тухай № 87	337
43. Дүрэм батлах тухай № 90	338
44. Генич Кавказийн Найрамдал медальнэр шагнах тухай № 91	339
45. Зарим хүмүүст БНМАУ-ын гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай № 97	339
46. Зарим хүмүүст БНМАУ-ын Хөдөлмөрийн баатар цол олгох тухай № 106	340
47. Зарим хүмүүст БНМАУ-ын гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай № 107	341
48. Далайн Хемарт БНМАУ-ын Хөдөлмөрийн баатар цол олгох тухай № 110	342
49. Зарим хүмүүст БНМАУ-ын гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай № 111	343
50. Зарим хүмүүст БНМАУ-ын гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай № 112	344
51. «БНМАУ-ын хүн ам эүйн талаар баримтлах чиглэл»-ийг зохионох тухай № 115	345
52. БНМАУ-ын хүн ам эүйн талаар баримтлах чиглэл	345
53. «Төрөөс хүүхэд, залуучуудын талаар баримтлах чиглэл»-ийг зохионох тухай № 119	348
54. Төрөөс хүүхэд, залуучуудын талаар баримтлах чиглэл	348

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЯЛӨГЧИЙН БАТЛАМЖ

1991 оны 5 дугаар

Дугаар 16

Улаанбаатар

сарын 30-ны өдөр

ХОТ

ХУУЛЬ БАТЛАМЖЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас баталсан «БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн тухай хууль», «Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай» БНМАУ-ын хуулийг тус тус зөвшөөрөн батламжиласугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БНМАУ-ЫН АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэл үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

Энэхүү хуулийн зорилт нь БНМАУ-ын нутаг дэвсгэрт аж ахуйн нэгжийг үүсгэн байгуулах, бүртгэх, үйл ажиллагааг нь зогсоох, татан буулгах, тухайн нэгжийн удирдлагын зохион байгуулалт, гишүүний эрх, үүрэг, хариуцлагатай холбогдон үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгж

1. Өөрийн нэрийн өмнөөс үйлдвэрлэл, үйлчилгээ тогтвортой эрхэлж, үйл ажиллагаатайгаа холбогдон үүсэх үүргийг эд хөрөнгөөрөө хариуцаж байгаа этгээдийг аж ахуйн нэгж гэнэ.

Аж ахуйн нэгжийг төрийн эрх бүхий байгууллага, иргэн, аж ахуйн нэгж үүсгэн байгуулж болно.

2. Аж ахуйн нэгжийн дор дурдсан хэлбэрүүд байж болно:

- 1) хувнараа эрхлэх аж ахуй;
- 2) хоршоо;
- 3) компани.

Аж ахуйн нэгж өмчийн төрлөөр төрийн, хувийн болон холимог хэлбэртэй байна.

3. Улсын үйлдвэрийн газрын эрх зүйн онцлогийг энэ хуулийн 5 дугаар бүлгийн заалтаар тодорхойлно.

Хөдөө аж ахуйн нэгдэл аж ахуйн нэгжийн аль ч хэлбэрээр зохион байгуулагдаж болно.

4. БНМАУ-ын хууль тогтоомж болон БНМАУ-ын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол гадаадын иргэн, байгууллага, харьяалаагүй хүмүүс энэ хуулийн дагуу БНМАУ-ын нутаг дэвсгэрт аж ахуйн нэгж байгуулж болно.

3 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгжийг байгуулах, бүртгэх

1. Аж ахуйн нэгжийг үүсгэн байгуулагчийн санаачилгаар байгуулна.

2. Хувнараа эрхлэх аж ахуйг иргэний гаргасан өргөдлийг үндэслэн орон нутгийн Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргаа, аж ахуйн бусад нэгжийг үүсгэн байгуулагчийн бичгээр үйлдсэн гэрээ, дүрмийг үндэслэн татварын улсын алба (цаашид эдгээрийг «бүртгэх байгууллага» гэх) тус тус бүртгэнэ.

БНМАУ-ын хууль тогтоомжид заасны дагуу тодорхой мөргөжил, тусгай зөвшөөрөл шаардах үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах тохисолдолд эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөл, гэрчилгээг авсан байна.

3. Гэрээнд дор дурдсан зүйлийг заавал тусгана:

1) аж ахуйн нэгжийн оноосон нэр, харьяалал, ханг, орших газар; ✓

2) гишүүний нэр, мөргөжил, ханг;

✓ 3) эрхлэх ажил, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндэс, хугацаа;

4) эд хөрөнгийн хэмжээ, түүнийг бүрдүүлэх хугацаа, хэлбэр.

4. Хоршоо, компани нь дүрэмтэй байна. Дүрэмд дор дурдсан зүйлийг заавал тусгана:

1) аж ахуйн нэгжийн оноосон нэр, ханг, орших газар;

2) эрхлэх ажил;

3) дүрмийн сангийн хэмжээ;

4) үйлдвэрлэл, удирдлагын зохион байгуулалтын бүтэц;

5) татан буулах, эцсийн тооцоо хийх;

6) ашиг, явдлыг хувааруулах;

7) гишүүний эрх, үүрэг;

8) энэ хуулийн дагуу тусгалаа зохих бусад зүйл.

5. Гэрээ, дүрмийн заалтаар маргаан гарсан тохиолдолд гэрээг баримтлана.

6. Гэрээ, дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт орвол энэ тухай 14 хоногийн дотор бүртгэх байгууллагад мэдэгдэнэ.

7. Үүсгэн байгуулагч нь гэрээ үйлдэж, нотаризтаар гэрчлүүлэн дүрмээ баталснаас хойш 30 хоногийн дотор бүртгэх байгууллагад өргөдлөө гаргана. Бүртгэх байгууллага энэ хуулийн дагуу аж ахуйн нэгжийг бүртгэж, улсын бүртгэлийн гэрчилгээ өдгөө. Гэрчилгээнд аж ахуйн нэгжийн эрх зүйн үндсийг заана. Бүртгэх байгууллага аж ахуйн нэгжийг бүртгэсэн тухай нийтэд мэдээлнэ.

8. Аж ахуйн нэгж нь улсын бүртгэлийн гэрчилгээ авсан өдрөөс эхлэн үйл ажиллагаагаа явуулах эрхтэй.

9. Бүртгэх байгууллага нь аж ахуйн нэгжийн гэрээ, дүрмийг БНМАУ-ын хууль тогтоомжид нийцдэггүй гэж үзвэл зохих үндэслэлийг тодорхойлж аж ахуйн нэгжийг бүртгэхээс татгалзана. Аж ахуйн нэгж бүртгэхээс татгалзсан тухай шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл гондлоо шүүгдэж гаргаж болно.

10. Бүртгэх байгууллага нь аж ахуйн нэгж, түүний гэрээ, дүрэмд орсон нэмэлт, өөрчлөлтийг бүртгэсэн тухай 7 хоногийн дотор зохих шатны статистикийн байгууллагад мэдэгдэн нийтэд мэдээлнэ.

4 дүгээр зүйл. Санхүүгийн хяналт шалгалт

1. Аж ахуйн нэгжийн санхүүгийн үйл ажиллагааг БНМАУ-ын хууль тогтоомжийн дагуу улсын санхүүгийн байгууллагаас хянан шалгана.

2. Аж ахуйн нэгж санхүү, аж ахуйн үйл ажиллагаандаа мөргөжлийн дүн шинжилгээ, хяналт шалгалт хийлгэх зорилгоор хөндлөнгийн байцаагчийг гэрээгээр ажиллуулаж болно.

3. Хөндлөнгийн байцаагчаар улсын санхүүгийн байгууллагад бүртгэгдсэн мөргөжлийн дүн ажиллана. Аж ахуйн нэгжийн гишүүн, ажилтан шууд удирдлагын дор ажилладаг иргэн тухайн аж ахуйн нэгжид хөндлөнгийн байцаагчаар ажиллахыг хориглоно.

Аж ахуйн нэгжээс гарсан этгэвдийг гарснаас нь хойш 2 жилийн дотор тухайн аж ахуйн нэгжид хөндлөнгийн байцаагчаар ажиллуулахыг хориглоно.

4. Хөндлөнгийн байцаагч нь аж ахуйн нэгжийн санхүүгийн баримт бичигтэй танилцах, өөрийн зорилго, үүргийг биедүүлэхтэй холбогдох тайлбар, тодорхойлолтыг аж ахуйн нэгжийн удирдлага, ажлалтаас шаардан гаргуулах эрхтэй.

5. Хөндлөнгийн байцаагч нь бүх гишүүний хуралд оролцож санал, дүгнэлтээ сонсгох, (түүнийг зарлан хуралдуулахыг шаардах эрхтэй) /4

5 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг зогсоох

Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг дор дурдсан үндэслэлээр зогсоож болно:

- 1) гэрээ, дүрэмд заасан хугацаа дууссан;
- 2) өөр этгээдэд эрхээ шилжүүлэхгүйгээр тухайн аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаагаа зогсоохоор шийдвэрлэсэн;
- 3) шүүхийн шийдвэрээр;
- 4) хуульд заасан бусад үндэслэлээр.

6 дугаар зүйл. Эцсийн тооцоо хийх, аж ахуйн нэгжийг татан буулгах

1. Үйл ажиллагаа нь зогссон аж ахуйн нэгж нь эцсийн тооцоо хийнэ. Гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулийн 5 дугаар зүйлийн 3-т зааснаас бусад тохиолдолд түүнийг тухайн аж ахуйн нэгжийн удирдлага гүйцэтгэнэ.

2. Эцсийн тооцоо хийж байгаа этгээд нь:

- 1) энэ тухай банк болон сонирхогч этгээдэд мэдэгдэнэ;
- 2) дуусгалтын тайлан тэнцлийг гаргаж, бүх гишүүний хурлаар хэлэлцүүлж батлуулна;
- 3) эцсийн тооцоо хийж дууссаныг бүртгэх байгууллагад мэдэгдэж, тухайн аж ахуйн нэгжийг улсын бүртгэлээс хасуулах тухай хүсэлт гаргана.

3. Эцсийн тооцоо хийж байгаа этгээд, тухайн аж ахуйн нэгжийн гишүүний хооронд үүссэн маргааныг шүүх шийдвэрлэнэ.

4. Аж ахуйн нэгжийн эцсийн тооцоог хийхдээ түүний өр төлбөрийг бүрэн төлсний дараа юуны өмнө гишүүний хувь хөрөнгийг биет байдлаар эгүүлэн өгөх буюу үнийг төлж, үлдсэн эд хөрөнгийг гишүүдээс оруулсан хувь хөрөнгөтэй хувь тэнцүү хэмжээгээр хуваана. Хэрэв гишүүний хувь хөрөнгийг бүрэн хэмжээгээр олгох боломжгүй байвал үлдсэн эд хөрөнгийг гишүүдийн хувь хөрөнгөтэй хувь тэнцүү хэмжээгээр хуваана.

Гишүүн нас барсан, сураггүй алга болсонд тооцогдсон тохиолдолд эцсийн тооцоог түүний өв залгамжлагчтай хийнэ.

5. Аж ахуйн нэгж бүртгэгдсэн өдрөөсөө хойш 1 жил 6 сарын дотор гэрээ, дүрэмд заасан эрхлэх ажлаа эхлээгүй бол түүнийг улсын бүртгэлээс хасна.

6. Үйл ажиллагаа нь зогссон аж ахуйн нэгжийг улсын бүртгэлээс хассандар тухайн аж ахуйн нэгжийг татан буугдсанд тооцож, энэ тухай бүртгэх байгууллага нийтэд мэдээлнэ.

7 дугаар зүйл. Бусад заалт

1. Аж ахуйн нэгж гадаад худалдааны үйл ажиллагаа бие даан явуулах эрхтэй.

2. Аж ахуйн нэгж нь банк, санхүү, статистикийн байгууллагад тэдгээрээс тогтоосон журмын дагуу мэдээ, тайлангаа үнэн зөв, тогтмол мэдээлж байх үүрэгтэй.

3. Хувьцаат компани үйл ажиллагааныхаа үр дүнг БНМАУ-ын хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол жилд 1 удаа хэвлэн нийтлүүлж байх үүрэгтэй.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Хувиараа эрхлэх аж ахуй

8 дугаар зүйл. Хувиараа эрхлэх аж ахуйн тухай ойлголт

1. Иргэн хувийн өмчдөө тулгуурлан мөнгөн орлогын байнгын эх үүсвэртэй байхын тулд үйлдвэрлэл, үйлчилгээг хоршоо, компанийн хэлбэрээр бус дангаараа тогтвортой эрхэлж үйл ажиллагаатайгаа холбогдон үүсэх үүргийг эд хөрөнгөөрөө хариуцах аж ахуйн нэгжийг хувиараа эрхлэх аж ахуй гэнэ.

2. Энэхүү аж ахуй эрхэлж байгаа иргэн хувьцаат компаниас бусад аж ахуйн нэгжийн гишүүн болон хувьцаат компанийн үүсгэн байгуулагч байхыг хориглоно.

9 дүгээр зүйл. Хувиараа эрхлэх аж ахуйг бүртгэх

1. Иргэн хувиараа эрхлэх аж ахуйг бүртгүүлэх тухай өргөдлөө орон нутгийн Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргаанд гаргаж бүртгүүлэх үүрэгтэй. Өргөдөлд дор дурдсан зүйлийг заавал тусгана:

1) нэр, хаяг, регистрийн дугаар;

2) аж ахуйн нэгжийнх нь хувьд оноосон нэр, хаяг, орших газар;

3) эрхлэх ажил.

2. Өргөдөл хүлээн авсан өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор хувиараа эрхлэх аж ахуйг улсын бүртгэлд авна.

3. Өргөдөлд дурдсан зүйлд өөрчлөлт орох тохиолдолд энэ тухай 7 хоногийн дотор бүртгэх байгууллагад мэдэгдэнэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Хоршоо

10 дугаар зүйл. Хоршооны тухай ойлголт

1. Хоршоог бүрэн болон бүрэн бус хариуцлагатай гэж ангилна.

2. Иргэд эд хөрөнгөө нэгтгэж, хөдөлмөрөө хорших замаар аж ахуй эрхэлж, түүнтэй холбогдон үүсэх үүргийг гишүүн нь хоршооны эд хөрөнгө болон өөрийн эд хөрөнгөөр хамтран хариуцах аж ахуйн нэгжийг бүрэн хариуцлагатай хоршоо гэнэ.

Бүрэн хариуцлагатай хоршооны оноосон нэрийн ард «БХХ» гэсэн ялгах тэмдэг хэрэглэнэ.

3. Иргэд эд хөрөнгөө нэгтгэн аж ахуй эрхэлж, түүнтэй холбогдон үүсэх үүргийг наад эзх нь нэг гишүүн өөрийн бүх эд хөрөнгөөр (бүрэн), бусад гишүүн нь зөвхөн оруулсан хувь хөрөнгийнхөө хэмжээгээр (бүрэн бус) хариуцлага хүлээх аж ахуйн нэгжийг бүрэн бус хариуцлагатай хоршоо гэнэ.

Бүрэн бус хариуцлагатай хоршооны оноосон нэрийн ард «ББХХ» гэсэн ялгах тэмдэг хэрэглэнэ.

11 дүгээр зүйл. Бүрэн хариуцлагатай хоршоо байгуулах, бүртгэх

1. Иргэд хоршоог энэ хуулийн 3 дугаар зүйлд заасны дагуу боловсруулсан гэрээ, дүрмийн үндсэн дээр байгуулна.

2. Хоршооны гишүүн нь хувьцаат компаниас бусад аж ахуйн нэгжийн гишүүн болон хувьцаат компанийн үүсгэн байгуулагч байхыг хориглоно.

3. Гишүүд хоршоог бүртгүүлэх тухай өргөдлөө татварын улсын албанд хамтран гаргаж бүртгүүлэх үүрэгтэй. Өргөдөл хүлээн авсан өдрөөс хойш 14 хоногийн дотор хоршоог улсын бүртгэлд авна.

4. Гишүүдийн бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт орох нь хоршоог татан буулгах үндэслэл болно.

12 дугаар зүйл. Бүрэн хариуцлагатай хоршооны эд хөрөнгө

1. Хоршоонд гишүүдээс оруулсан хувь хөрөнгө, үйл ажиллагааных нь явцад шинээр бий болсон эд хөрөнгө тухайн хоршооны эд хөрөнгө байна. Түүнчлэн гишүүнээс тодорхой хугацаагаар хоршоонд ашиглуулахаар гэрээ байгуулан шилжүүлсэн биет зүйлс нь хоршооны эд хөрөнгөд таларна.

2. Хоршооны эд хөрөнгийг гишүүд дундаа хамтран өгчлөнө.

13 дугаар зүйл. Бүрэн хариуцлагатай хоршооны гишүүний эрх, үүрэг

1. Гишүүн нь хоршоог төлөөлж, хоршооны үйл ажиллагаанд биечлэн оролдож, оруулсан хувь хөрөнгөтөйгөө хувь тэнцүү хэмжээгөө ашиг хувааж, аалагдамыг хариуцна.

2. Гишүүн нь хоршооны үйл ажиллагаатай холбогдсон гэрээ, хэлцэл хийхдээ бусад бүх гишүүний зөвшөөрлийг авна.

3. Оруулсан эд хөрөнгийн хэмжээнээс үл хамларч гишүүн бүр санаамаа адна эрхтэй байна.

4. Хоршооны үйл ажиллагаа зогссон үеэндрээ тухайн гишүүн хоршоонд оруулсан эд хөрөнгөн биет байдлаар эгүүлэн авах эрхтэй. Хэрэв тухайн эд хөрөнгийг биет байдлаар эгүүлэн өгөх боломжоогүй бол түүний үнийг мөнгөөр төлж болно.

14 дугаар зүйл. Бүрэн хариуцлагатай хоршооны удирдлага

1. Хоршоог аль ч гишүүн удирдах эрхтэй. Хоршоонд удирдах эрхийг нэг буюу тэд тэдэн гишүүнд эдлүүлэхээр гэрээнд зааж болно. Энэ тохиолдолд бусад гишүүн хоршоог удирдах эрх эдлэхгүй.

2. Удирдах эрх эдлэж байгаа гишүүн итгэмжлэвчгүйгээр, бусад гишүүн итгэмжлэлтэйгээр хоршоог төлөөлнө.

3. Удирдах эрх эдлэж байгаа гишүүнийг үүргээ биелүүлэхгүй буюу зохих ёсоор биелүүлэхгүй гэм үзвэл гишүүд түүнийг уул үүргээс чөлөөлж болно.

4. Хоршооны удирдлага гишүүдэд үйл ажиллагааныхаа талаар тогтмол мэдээлж байх үүрэгтэй.

15 дугаар зүйл. Бүрэн хариуцлагатай хоршооны хариуцлага

1. Хоршоо үйл ажиллагаатайгаа холбогдон үүсэх үүргийг өөрийн эд хөрөнгөөр бүрэн хариуцна. Хэрэв хоршооны эд хөрөнгө нь тухайн үүрэгтэй холбоотой ер төлбөрийг төлөхөд хүрэлцэхгүй байгаа гишүүд өөрсдийн эд хөрөнгөөр хамтран төлнө. Энэ талаар гэрээ, дүрэмд ямар нэг хөнгөлөлт, хязгаардаат заадыг хоригслено.

2. Шүүх хоршооноос өр төлбөр гаргуулах тухай маргалдлыг хянаж шийдвэрлэхдээ түүний бүх гишүүнийг заавал байлцуулахыг шаардахгүй. Харин гишүүний эд хөрөнгөөс өр төлбөр гаргуулах тухай хянан шийдвэрлэхдээ тухайн гишүүнийг заавал байлцуулна.

16 дугаар зүйл. Бүрэн бус харнуцлагатай хоршоо байгуулах, бүртгэх

1. Хоршоог иргэд энэ хуулийн 3 дугаар зүйлд заасны дагуу боловсруулсан гэрээ, дүрмийн үндсэн дээр байгуулна. Гэрээ, дүрэмд энэ хуулийн 3 дугаар зүйлд зааснаас гадна гишүүнийг бүрэн буюу бүрэн бус харнуцлага хүлээх байдлаар нь ялгаж заана.

2. Хоршоог бүртгүүлэх тухай өргөдлөө бүрэн харнуцлагатай бүх гишүүн татварын улсын албанд хамтран гаргана. Өргөдөл хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор хоршоог улсын бүртгэлд анч энэ тухай нийтэд мэдээлэхдээ бүрэн бус харнуцлагатай гишүүний тоо, түүний оруулсан хувь хөрөнгийн хэмжээг заана.

17 дугаар зүйл. Бүрэн бус харнуцлагатай хоршооны эд хөрөнгө

Хоршоонд гишүүдээс оруулсан хувь хөрөнгө, үйл ажиллагааных нь явцад шинээр бий болсон эд хөрөнгө тухайн хоршооны эд хөрөнгө байна. Түүнчлэн гишүүнээс тодорхой хугацаагаар хоршоонд ашиглуулахаар гэрээ байгуулан шилжүүлсэн биет зүйлс нь хоршооны эд хөрөнгөд хамаарна. *Х-1*

18 дугаар зүйл. Бүрэн бус харнуцлагатай хоршооны гишүүний эрх, үүрэг

1. Хоршооны үйл ажиллагаанд бүрэн харнуцлагатай гишүүн заавал биечлэн оролцоно. Бүрэн бус харнуцлагатай гишүүн хоршооны үйл ажиллагаанд оролцож болно.

2. Бүрэн бус харнуцлагатай гишүүн нь хоршоог удирдах, төлөвлөх эрхгүй. Энэ тухай гэрээ, дүрэмд өөрөөр заасан байвал уул гэрээ, дүрмийг хүчин төгөлдөр бус гэж үзнэ.

3. Хэрэн бүрэн бус харнуцлагатай гишүүн нь хоршооны бусад гишүүнтэй тохиромжсоны үндсэн дээр оруулсан эд хөрөнгийнхөө хэмжээг багасгасан бол энэ тухай улсын бүртгэлд бүртгэх хүртээх хугацаанд үүссэн үүргийг анх оруулсан эд хөрөнгийнхөө хэмжээгээр хүлээнэ.

4. Бүрэн бус хариуцлагатай гишүүн хоршооны үйл ажиллагааны талаар мэдээлэл авах, бичиг баримттай биечлэн танилцах эрхтэй.

5. Гэрээ, дүрэмд өөрөөр заагаагүй бол оруулсан хувь хөрөнгийн хэмжэвнээс үл хамаарч гишүүн бүр санал өгөх адилаар эрхтэй байна.

6. Гишүүн хоршоонд оруулсан хувь хөрөнгөтэйгээ хувь тэнцүүлсэн хэмжээгээр ашиг хувааж, алдагдлыг хариуцна.

7. Бүрэн бус хариуцлагатай гишүүн хувь хөрөнгө эзэмших эрхээ бусдад шилжүүлэх эрхтэй.

8. Хоршооноос гарсан гишүүн өөрт ногдох хувь хөрөнгө, гэрээгээр ашиглуулахаар шилжүүлсэн биет зүйлсээ эсхүл түүний үнийг эгүүлэн авах эрхтэй.

9. Хоршооны гишүүн нь бусад гишүүний зөвшөөрсний дагуу хариуцлагын хэлбэрээ өөрчилж болох бөгөөд энэ тухай бүртгэх байгууллагад заавал мэдэгдэнэ.

19 дүгээр зүйл. Бүрэн бус хариуцлагатай хоршооны удирдлага

1. Хоршооны удирдлагыг бүрэн хариуцлагатай гишүүнээс сонгоно. Хоршооны удирдлагад нэг буюу хэд хэдэн гишүүн байж болно.

2. Удирдах эрх эдэлж байгаа гишүүдийн хооронд саналын зөрүү гарвал уул асуудлыг бүх гишүүн хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.

3. Дөр дурдсан асуудлыг гишүүд санал нэгтэй шийдвэрлэнэ:

1) гэрээ, дүрэмд нэмэлт, сөрчлөлт оруулах;

2) хоршооны эрхлэх ажилд үл хамаарах асуудал.

4. Гэрээ, дүрэмд өөрөөр заагаагүй бол дөр дурдсан асуудлыг хуралд оролцож байгаа гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ:

1) хоршооны удирдлагыг сонгох, чөлөөлөх;

2) хоршооны гишүүнээр элсүүлэх, гишүүнийг хасах;

3) гэрээнд заасан бусад асуудал.

5. Хоршооны удирдлага үйл ажиллагааныхаа талаар гишүүдэд тогтмол мэдээлж байх үүрэгтэй.

20 дугаар зүйл. Бүрэн бус хариуцлагатай хоршооны хариуцлага

1. Хоршоо үйл ажиллагаатайгаа холбогдон үүсэх үүргийг өөрийн эд хөрөнгөөр бүрэн хариуцна. Хэрэв хоршооны эд хөрөнгө нь тухайн үүрэгтэй холбоотой өр төлбөрийг төлөхөд дүрэлцэхгүй бол бүрэн хариуцлагатай гишүүн өөрийн эд хөрөн-

гоер төлнө. Энэ талаар гэрээ, дүрэмд ямар нэг хөнгөлөөт, хязгаарлаат заахыг хориглоно.

2. Шүүх хоршооноос өр төлбөр гаргуулах тухай маргааныг хянаж шийдвэрлэхдээ түүний бүх гишүүнийг заавраа байлуулахыг шаардахгүй. Харин бүрэн харнуулагатай гишүүний эд хөрөнгөөс өр төлбөр гаргуулах тухай хянан шийдвэрлэхдээ тухайн гишүүнийг заавраа байлуулна.

21 дугаар зүйл. Бүрэн бус харнуулагатай хоршооноос гарах, гишүүнийг хасах

Хоршооны гишүүн өөрийн хүсэлтээр хоршооноос гарч болох бөгөөд дор дурдсан үндэслэлээр гишүүнийг хасч болно:

- 1) гэрээгээр хүлээсэн үүргээ удаа дарга биелүүлдэггүй;
- 2) бүрэн харнуулагатай гишүүн хоршооны үйл ажиллагаанд биечлэн оролцох боломжгүй болсон;
- 3) нас барсан буюу сураггүй аалга болсонд тооцогдсон.

Нас барсан буюу сураггүй аалга болсон гишүүний өв хамгаалагч нь хоршооны гишүүдтэй тохиролцсоны үндсэн дээр хоршооны гишүүнээр элсэж болно. Гишүүнээр элсээгүй тохиолдолд энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд зааснаар тооцож хийнэ.

22 дугаар зүйл. Бүрэн бус харнуулагатай хоршооны үйл ажиллагааг зогсоох

1. Энэ хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан үндэслэлээр хоршооны үйл ажиллагааг зогсооно.

2. Бүрэн бус харнуулагатай гишүүдийн бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт орох нь хоршооны үйл ажиллагааг зогсоох үндэслэл бололгүй.

Харин бүрэн бус харнуулагатай бүх гишүүн хоршооноос гарсан тохиолдолд үлдсэн гишүүдийн шийдвэрээр хоршоо нь бүрэн харнуулагатай хоршооны хэлбэрээр үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлж болох бөгөөд энэ тухайгаа 14 хөнгөний дотор бүртгэх бэйгууллагад мэдэгдэж ишлэнэвчлэн бүтгүүнэ.

3. Бүрэн харнуулагатай бүх гишүүн хоршооноос гарвал үүний үйл ажиллагааг зогсоож татан буулгана.

4. Хоршоог татан буулгахад бүрэн бус харнуулагатай гишүүн нь оруулсан хуви хөрөнгөө бүрэн харнуулагатай гишүүнээс төргүүн эзэлгэнд өгүүлэн авах дээрү эрхтэй.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Компани

23 дугаар зүйл. Компанийн тухай ойлголт

1. Гишүүдийн хувь хөрөнгөөс бүрдэх дүрмийн сантай, өөртөө гишүүдээ тусгайлан өмчилсэн эд хөрөнгөтэй, хүлээсэн үүргээ эд хөрөнгөөрөө хариулдаг, гишүүн нь компанийн хүлээсэн үүргийн талаар хариуцлага хүлээдэггүй аж ахуйн нэгжийг компани гэнэ.

Компанийг бүрэн бус хариуцлагатай болон хувьцаат гэж ангилна.

2. Тодорхой тоо хэмжээ, нэг бүрийн тэнцүү үнэлгээ бүхий ногдол хувьд хуваагдах дүрмийн сантай, гишүүн нь зөвхөн оруулсан хувь хөрөнгөөрөө хариуцлага хүлээхээр гэрээнд заасан компанийг бүрэн бус хариуцлагатай компани гэнэ. Түүний оноосон нэрийн эрх «ББХК» гэсэн ялгах тэмдэг хэрэглэнэ.

Компани нь гэнц гишүүнтэй байж болно.

3. Нэг бүрийн нэрлэсэн үнэ бүхий, тодорхой тоо хэмжээний хувьцаанаас бүрдсэн дүрмийн сантай, хувьцаа эзэмшигч нь захиалсан хувьцааныхдаа нийт үнийн хэмжээгээр хариуцлага хүлээдэг компанийг хувьцаат компани гэнэ. Түүний оноосон нэрийн эрх «ХК» гэсэн ялгах тэмдэг хэрэглэнэ.

24 дугаар зүйл. Бүрэн бус хариуцлагатай компани байгуулах, бүртгэх

1. Компанийг энэ хуулийн 3 дугаар зүйлд заасны дагуу гэрээ, дүрмийн үндсэн дээр байгуулна.

2. Компани байгуулах тухай гэрээнд энэ хуулийн 3 дугаар зүйлд зааснаас гадна дор дурдсан зүйлийг заахад тусгана:

1) дүрмийн сангийн хэмжээ, түүнд гишүүнээс оруулсан хувь хөрөнгийн хэмжээ;

2) гишүүнээс дүрмийн санд мөнгөн хэлбэрээр оруулах хувь хөрөнгөө гүйцэд оруулаагүй бол түүнийг гүйцээн оруулах хугацаа, хүлээлгэх хариуцлага;

3) санал хураах болон санал тэнцсэн үед шийдвэр гаргах журам;

4) компанийн удирдлага, компанийг төлөөлөх журам;

5) хяналтын зөвлөл байгуулах шаардлагатай гэж үзвэл уулзовооло, түүний гишүүний эрх, үүрэг, бүрэн эрхийн хугацаа, гишүүнийг сонгох журам.

3. Ганц гишүүнтэй компани байгуулахад нйм компани байгуулах тухай баримт үйлдэнэ. Уул баримтыг үйлдэхэд энэ хуулийн 3 дугаар зүйлийн заалтыг үндэс болгоно.

4. Бүрэн бус хариуцлагатай компанийн дүрмийн сан нь гишүүдийн оруулсан хувь хөрөнгөөс бүрдэнэ. Дүрмийн сангийн хэмжээ 500 мянган төгрөгөөс доош байхыг хориглоно.

5. Дүрмийн санг бүрдүүлэхэд гишүүдээс мөнгөн хэлбэрээр оруулах хувь хөрөнгийн хэмжээ нь дүрмийн сангийн 30 хувиас багагүй байна. Гэхдээ түүний хэмжээ 200 мянган төгрөгөөс доошгүй байна.

6. Компанийн үүсгэн байгуулагч компанийг бүртгүүлэх тухай өргөдөлөө татварын улсын албанд гаргана. Өргөдөл хүлээн авснаас хойш 21 хоногийн дотор компанийг улсын бүртгэлд авна.

7. Дүрмийн санд гишүүдээс мөнгөн хэлбэрээр оруулах хувь хөрөнгийн тал хувь, биет зүйлсээр оруулах хувь хөрөнгө компанийн мэдээд бүрэн шилжсэн, ганц гишүүнтэй компанийн гишүүн дүрмийн сангаа бүрдүүлсэн нөхцөлд компанийг бүртгэнэ.

25 дугаар зүйл. Бүрэн бус хариуцлагатай компанийн гишүүний эрх, үүрэг

1. Дүрмийн санд оруулах хувь хөрөнгөө гишүүн нь компанийн мэдээд бүрэн шилжүүлэх үүрэгтэй.

2. Гишүүнийг хувь хөрөнгөө нийлүүлэхээс чөлөөлөх, түүнчлэн хувь хөрөнгөө нийлүүлээгүй байхад нь нийлүүлсэнд тооцохыг хориглоно. Энэ талаар гэрээнд өөрөөр зааж болохгүй.

3. Дүрмийн санд мөнгөн болон биет зүйлсээр оруулах хувь хөрөнгөө гишүүн гэрээнд заасан хугацаанд оруулаагүй нөхцөлд хүлээлгэх хариуцлагыг гэрээнд тусгана.

4. Гишүүн дүрмийн санд хувь хөрөнгө оруулахаас гадна нэмэлт ажла гүйцэтгэх, үйлчилгээ хийх үүрэг хүлээж болно.

5. Гишүүн дүрмийн санд оруулсан хувь хөрөнгийнхөө хэмжээгээр ногдол хувь эзэмших эрхтэй. Ногдол хувь нь гишүүний санаа, ногдол ашиг авах эрхийг тодорхойлох бөгөөд гишүүнд ногдол хувь эзэмших эрхийн гэрчилгээ олгоно.

6. Ногдол хувь эзэмших эрхийг тухайн компанийн гишүүд өөр хоорондоо шилжүүлж болно. Ногдол хувь эзэмших эрхээ компанийн гишүүн бус өтгөөдэд зөвхөн бусад гишүүнтэй зөвшөөрөлцсөний үндсэн дээр шилжүүлж болно.

7. Ногдол хувь эзэмших эрхийг тухайн компанийн гишүүн тэргүүн эвлэлд худалдан авах давуу эрхтэй.

8. Санаа хураалтад нэг ногдол хувь тутамд нэг саналыг эрх ногдоно.

9. Нөгдөл хувь эзэмших эрх авсан этгээд түүний эзэмшигч болсон тухайгаа болон тухайн компанийн гэрээ, дүрмийг хүлээн зөвшөөрч байгаагаа компанид бичгээр мэдэгдэнэ.

10. Компаниас гарсан гишүүн оруулсан хувь хөрөнгийн үнийг эгүүлэн авах эрхтэй.

11. Компанийг өөрчлөн байгуулах, татан буулгахаас бусад тохиолдолд гишүүн нь дүрмийн санд оруулсан биет зүйлсийг эгүүлэн олгохыг шаардах эрхгүй. Энэ тухай гэрээнд өөрөөр заахыг хориглоно.

26 дугаар зүйл. Бүрэн бус хариуцлагатай компанийн удирдлага, бүх гишүүний хурал *Замчигч*

1. Компанийн эрх барих байгууллага нь бүх гишүүний хурал бөгөөд түүний чөлөө цагт компанийн бүрэн эрхийг гэрээ, дүрэмд өөрөөр заагаагүй бол Ерөнхий захирал хэрэгжүүлнэ.

2. Бүх гишүүний хурлыг жилд нэгээс доошгүй удаа хийнэ. Дор дурдсан асуудлыг заавал бүх гишүүний хурлаар хэлэлцэж шийдвэрлэнэ:

- 1) тайлан тэнцэл, ашиг хуваарилах; ✓
- 2) гишүүнээс нэмэлт хөрөнгө гаргуулах, эгүүлэн олгох;
- 3) гишүүдийн бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт орох; *жилийн эхний сард*
- 4) Ерөнхий захирлыг сонгох, чөлөөлөх, түүнд олгох цалин хөлсийг тогтоох;
- 5) хяналтын зөвлөлийн гишүүнийг сонгох, чөлөөлөх, түүнд олгох цалин хөлсийг тогтоох;
- 6) компанийг өөрчлөн байгуулах (нийлүүлэх, нэгтгэх, салгах, тусгаарлах), үйл ажлалаагаа нь зогсоох; ✓
- 7) гэрээ, дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах; ✓
- 8) гэрээнд заасан бусад зүйл.

3. Нэг гишүүнтэй компанийг үүсгэн байгуулагч нь бүх гишүүний хурлын эрхийг эдвэнэ.

4. Компанийн аль нэг гишүүн нь өөрийн төлөөлөх этгээдийг бичгээр олгосон итгэмжлэлийн үндсэн дээр Ерөнхий захирлын зөвшөөрснөөр бүх гишүүний хуралд оролцуулж болно. Төлөөлөх тухай итгэмжлэл нь зөвхөн тухайн хуралд хүчинтэй. Төлөөлөх тухай итгэмжлэлийг Ерөнхий захиралд ирүүлнэ. Бүх гишүүний хурал хойшласон тохиолдолд тухайн итгэмжлэл хүчинтэй хэвээр байна.

Ерөнхий захирал болон хяналтын зөвлөлийн гишүүн компанийн гишүүнийг төлөөлөх эрхгүй.

5. Гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол бүх гишүүний хурлыг Ерөнхий захирал зарлан хуралдуулах бөгөөд хэлэлцэх асуудлыг гишүүдэд хурал эхлэхээс 15 хоногийн өмнө бичгээр мэдэгдэнэ. (e)

Гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол бүх гишүүний хурлаар хэлэлцсэн асуудлыг олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.

6. Бүх гишүүний хуралд компанийн дүрмийн сангийн 50-иас доош хэсгийг эзэмшигчид оролцож байвал хурлыг хүчин төгөлдөр гэж үзэж хойшлуулах бөгөөд тухайн асуудлаар бүх гишүүний хуралт дахин хуралдуулахаа саналын хувийг үл харгалзан уул хурлыг хүчин төгөлдөрт тооцно.

7. Бүх гишүүний хуралд асуудаа хэлэлцүүвчхээр компанийн гишүүн бүр санал оруулах эрхтэй.

8. Хэлэлцэхээр товлосгүй асуудлыг зөвхөн хуралд оролцож байгаа гишүүдийн зөвшөөрснөөр хэлэлцэж болно. Энэ нь саналын хувьд шалтгаалан хойшлагдсон хуралд хамаарахгүй. (7)

9. Дүрмийн сангийн явцны нэгтгээс доошгүй хэсгийг оруулсан гишүүн зорилго, шалтгаанаа зааж бүх гишүүний хурал хуралдуулах тухай хүсэлтээ (бичгээр) Ерөнхий захиралд хэдийд ч гаргах эрхтэй. Ерөнхий захирал 7 хоногийн дотор хариу өгөөгүй буюу шийдвэр гаргах эрх бүхий этгээд эзгүй байвал хүсэлт гаргасан гишүүн бүх гишүүний хурлыг зарлан хуралдуулаж болно.

10. Гишүүд нь хуралдахгүйгээр шийдвэр гаргаж болно. Ийм шийдвэрийн төслийг гишүүдэд бичгээр мэдэгдэж бөгөөд гишүүд төсөлд мөн бичгээр санал өгнө. Гишүүдээс ирүүлсэн саналын дүн, гаргасан шийдвэр болон түүний хугацааг Ерөнхий захирал дамгийн сүүлийн санал хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор гишүүдэд бичгээр мэдэгдэнэ. Хэрэв аль нэг гишүүн уг асуудлыг хурлаар хэлэлцэхийг шаардвал бүх гишүүний хурлыг хуралдуулна.

11. Бүх гишүүний хурлаас гаргасан шийдвэрийн бүртгэлийг компанийн Ерөнхий захирал хөтөлнө. Ганц гишүүнтэй компанийн шийдвэрийн бүртгэлийг үүсгэн байгуулагч нь компанийг удирддаггүй тохиолдолд хөтөлнө.

12. Бүх гишүүний хурал нь Ерөнхий захирлыг сонгох, чөлөөлөх тухай асуудлыг дийлэнх олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ. Ерөнхий захирлыг сонгох хугацаа, журмыг дүрэмд заана. Ерөнхий захирлаар компанийн гишүүн биш этгээдийг сонгох болно.

13. Ерөнхий захирал дор дурдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

1) компанийн өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдана;

2) бүх гишүүний хуралд ажлаа хариуцан тайлаглана;

3) компанийг төлөөлж харилцана. Гэхдээ тодорхой асуудлаар Ерөнхий захирлын төлөөлөх эрхийг хязгаарлах тухай гэрээнд тусгаж болно;

4) тухайн компанид хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллагчидтай компанийг төлөөлөн гэрээ байгуулаха;

5) компанийн гишүүдийн бүртгэлийг хөтлөх бөгөөд бүртгэлд гишүүний тоо, нэр, хаяг, дүрмийн санд оруулсан хувь хөрөнгө, нэмэлт ажла гүйцэтгэх, үйлчлэгээ хийх тухай гишүүний хүлээсэн үүрэг зэргийг бичнэ. Бүртгэлд орсон өөрчлөлтийн талаар Ерөнхий захирал бүртгэх байгууллагад мэдээлнэ;

6) тайлан тэнцэл болон компанийн эд хөрөнгийн талаарх мэдээ, тайланг хариуцаж, бүх гишүүний хурлаар хэлэлцүүлэхийн хамт компанийн үйл ажиллагааны талаар гишүүдэд мэдээлэх, санхүүгийн болон бусад бичиг баримттай таниацах боломж тэдэнд олгоно;

7) компаниас гаргасан мэдээ, мэдээллийн үнэн зөвийг хариуцна.

14. Ерөнхий захирал хувийн эрх ашгийн үүднээс компанийн нэрийг ашиглан гэрээ, хэлцэл хийхийг хориглоно. Түүнчлэн бүх гишүүний хурлын зөвшөөрөлгүйгээр өөр аж ахуйн нэгжийн гишүүн болон удирдлагад байхыг хориглоно.

15. Ерөнхий захирлыг чөлөөлсөн, мөн компанийг төлөөлөх эрх бүхий этгээд өөрчлөгдсөн тохиолдолд компанийн шинээр сонгогдсон удирдлага энэ тухай бүртгэх байгууллагад мэдэгдэж бүртгүүлэх бөгөөд бүртгэх байгууллага нь нийтэд мэдээлнэ.

27 дугаар зүйл. Бүрэн бус хариуцлагатай компанийн хяналтын зөвлөл

1. Компани нь гишүүний тоо, эрхлэх ажлын шинж чанараас хамаарч 3-аас доошгүй гишүүнтэй хяналтын зөвлөлийг компанийн удирдлагын үйл ажиллагаанд хяналт тавих зорилгоор сонгон ажиллуулж болно. Харин дүрмийн сангийн хэмжээ 10 сая төгрөгөөс дээш буюу гишүүний тоо 50-наас дээш байвал хяналтын зөвлөлийг заавал сонгон ажиллуулна.

2. Бүх гишүүний хурлаас хяналтын зөвлөлийг сонгоно. Тухайн компанид хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллагчдыг хяналтын зөвлөлийн гишүүнээр сонгохыг хориглоно.

3. Хяналтын зөвлөлийн гишүүнийг сонгох, чөлөөлөх тухай асуудлыг бүх гишүүний дийлэнх олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.

4. Шаардлагатай гэж үзвэл бүх гишүүний хурлыг хяналтын зөвлөл зарлан хуралдуулах эрхтэй.

5. Ерөнхий захирлын бусадтай хийсэн гэрээ, хэлцэлтэй холбогдон үүссэн маргааныг шүүх хянан шийдвэрлэхэд хянал-

ТҮМН ЗӨВЛӨЛӨӨС ТОМИЛСОН ХЯНАЛТЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮН НЬ ТУХАЙН КОМПАНИЙГ ТӨЛӨӨЛӨН ОРОЛЦОНО.

6. Хяналтын зөвлөлийн гишүүнд энэ хуулийн 26 дугаар зүйлийн 14-т заасан заалт нэг адна хамаарна.

28 дугаар зүйл. Бүрэн бус харнуулагатай компанийн дүрмийн сангийн хэмжээг өөрчлөх

1. Бүх гишүүний хурлын шийдвэрийн дагуу дүрмийн сангийн хэмжээг өөрчилж болно. Гэхдээ гишүүд гэрээнд заасан хувь хөрөнгөө дүрмийн санд бүрэн гүйцэд оруулсан нөхцөлд дүрмийн санг нэмэгдүүлнэ. Дүрмийн санг өөрчлөх тухай шийдвэр гарснаас хойш 14 хоногийн дотор бүртгэх байгууллагад мэдэгдэх бөгөөд энэ тухай бүртгэх байгууллага нийтэд мэдэвчнэ.

2. Дүрмийн санг нэмэгдүүлэх тухай шийдвэрийг дор дурдсан тохнолдолд улсын бүртгэлд бүртгэнэ:

1) дүрмийн санд мөнгөн хэлбэрээр нэмж оруулах хувь хөрөнгийн 50-иас доошгүй хувийг оруулсан;

2) биет зүйлсээр нэмж оруулах хувь хөрөнгийг компанийн мэдэлд бүрэн шилжүүлсэн.

3. Дүрмийн санг хорогдуулах тухай шийдвэр гарч энэ тухай бүртгүүлэхээр мэдэгдэж нийтэд мэдээлснээс хойш 90 хоногийн дотор харилцагч талын гомдлын шаардлагыг барагдуулсан, тэдгээрийн өр төлбөрийг төлөх талаар баталгаа гаргасан нөхцөлд улсын бүртгэлд бүртгэнэ.

4. Дүрмийн санг өөрчилсөн тухай шийдвэрийг улсын бүртгэлд авсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр гэж үзнэ.

29 дүгээр зүйл. Бүрэн бус харнуулагатай компаниас гишүүнийг хасах

1. Гэрээгээр хүлээсэн үүргээ удаа дараа биелүүлээгүй гишүүнийг компаниас хасч болно.

2. Гишүүнээс хасах шалтгааныг тухайн гишүүнд мэдэгдэх ёстой. Гишүүнээс хасах тухай асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэхэд тухайн гишүүн санал өгөх эрхтэй.

3. Хасагдсан гишүүн хасах тухай шийдвэрийг үндэслэлгүй гэж үзвэл тухайн шийдвэр авснаас хойш 30 хоногийн дотор шүүхэд гомдол гаргах эрхтэй.

30 дугаар зүйл. Бүрэн бус харнуулагатай компаниас гишүүн гарах

1. Компаниас гишүүнийг хассан буюу гишүүнээс өөрөө татгалзсан нь компаниас гишүүн гарах үндэслэл болно.

2. Гишүүн нас барсан, сураггүй алга болсонд тооцогдсон тохиолдолд өв залгамжлагч, гишүүн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаа зогссон тохиолдолд эрх залгамжлагч ногдоо хувь эзэмших эрхийг нь тус тус эзэмшиж болно.

31 дүгээр зүйл. Хувьцаат компанийг байгуулах, бүртгэх

1. Хувьцаат компанийг үүсгэн байгуулагчийн төслийн үндсэн дээр байгуулна.

Компани нь ганц үүсгэн байгуулагчтай байж болно.

2. Хувьцаат компанийг байгуулахад захиалагчдаас мөнгөн хэлбэрээр оруулах хувь хөрөнгийн хэмжээ дүрмийн сангийн 30 хувиас багагүй байна. Гэхдээ түүний хэмжээ 2 сая төгрөгөөс доошгүй байна. Хувьцааны захиалга авах замаар компанийн дүрмийн санг бүрдүүлнэ.

3. Хувьцаа захиалах эрх зүйн үндэслэл нь төсөл байна. Төсөлд дор дурдсан зүйлийг заавал тусгана:

1) компанийн оноосон нэр, хаяг, орших газар, харьяалал, эрхлэх ажил, ажиллах хугацаа;

2) дүрмийн сангийн төлөвлөсөн хэмжээ (5 сая төгрөгөөс доошгүй);

3) хувьцааны тоо хэмжээ, нэрлэсэн үнэ;

4) захиалга эхлэх, дуусах хугацаа;

5) үүсгэн байгуулагчийн эдлэх давуу эрх;

6) дүрмийн санд биет зүйлсээр оруулах хувь хөрөнгө, түүний үнэ;

7) төлөвлөсөн хувьцааны хэмжээнээс хэтэрсэн захиалгыг хэрхэн шийдвэрлэх;

8) зохион байгуулах журал хуралдуулах журам.

4. Захиалгын хуудсанд захиалагч этгээд өөрөө буюу түүнийг төлөөлөх эрх бүхий этгээд гарын үсэг зурсан байвал хувьцааны захиалга хийгдсэнд тооцно.

Хувьцаа захиалагч этгээд захиалсан хувьцааны нийт үнийн 30-наас доошгүй хувийг үүсгэн байгуулагчийн дансанд шилжүүлнэ.

Захиалга хүлээн авах хугацаа дуусах өдөр хүртэл хүлээн авсан захиалга (хувьцаа) нь компанийн төлөвлөсөн дүрмийн санг бүрдүүлэхэд хүрэхгүй бол уул компанийг байгуулагдаагүйд тооцно. Ийм тохиолдолд захиалагчдаас урьдчилгаа болгон оруулсан хувь хөрөнгийг 15 хоногийн дотор тэдэнд буцаан олгоно. Энэ үүргийг үүсгэн байгуулагчид хамтран хариуцна.

5. Хувьцааны захиалгыг хүлээн авах хугацаа дууссанаас хойш 30 хоногийн дотор зохион байгуулах хурлыг үүсгэн байгуулагч зарлан хуралдуулна.

Үүсгэн байгуулагч заасан хугацаанд зохион байгуулах хурлыг зарлан хуралдуулаагүй бол захиалагч хүлээсэн үүргээсээ татгалзан, урьдчилгаа болгон оруулсан хувь хөрөнгөө бүрэн хэмжээгээр эгүүлэн авах эрхтэй.

6. Зохион байгуулах хурал дор дурдсан асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэнэ:

1) хувьцаа захиалгын үр дүнг гаргаж дүрмийн сангийн 30-аас доошгүй хувь бүрдсэн эсэхийг тогтоох;

2) компани байгуулсан тухай шийдвэр гаргах;

3) компанийн дүрэм батлах;

4) биег зүйлсээр оруулах хувь хөрөнгийг үнэлсэн тухай шийдвэр гаргах, түүнийг компанийн мэдэлд шилжүүлэх хугацаа тогтоох;

5) компанийн удирдлагыг сонгох.

Компанийн дүрмийн сангийн 50-наас доошгүй хувийг захиалагчид хуралд бичлэн оролцсон, эсвэл өөрийн төлөөлөх этгээдийг бичгээр олгосон итгэмжлэлийн үндсэн дээр оролцуулсан тохиолдолд зохион байгуулах хурал шийдвэр гаргах эрхтэй.

7. Дор дурдсан шаардлага хангагдсан нөхцөлд компанийг бүртгүүлэх тухай өргөдлийг уул компанийн удирдлага татварын улсын албанд гаргана:

1) зохион байгуулах хурлыг зохих журмын дагуу хуралдуулсан;

2) хувьцааг дүрмийн сангийн хэмжээгээр захиалагчид нь бүрэн захиалсан;

3) захиалагчид дүрмийн сангийн 30-аас доошгүй хувийг бүрдүүлсэн;

4) бусад.

8. Өргөдөл хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор компанийг улсын бүртгэлд авна.

32 дугаар зүйл. Хувьцаат компанийн дүрэм

1. Компанийн дүрэмд энэ хуулийн 3 дугаар зүйлд зааснаас гадна дор дурдсан зүйлийг заавал тусгана:

1) дүрмийн сангийн хэмжээ, хувьцааны төлбөрийн нөхцөл;

2) хувьцааны тоо хэмжээ, нэрлэсэн үнэ, төрөл;

3) компанийн эрх барих дээд байгууллага, түүнийг хуралдуулах журам, хуралдааны дэг, эрх хэмжээ;

4) компанийн удирдлага, хяналтын зөвлөлийн гишүүний тоо, тэдгээрийг сонгох журам, бүрэн эрхийн хугацаа;

5) гишүүний эрх, үүрэг;

6) ашиг хуваарилах журам;

7) хувьцааны үнийг хугацаа хожимдуулж төлснөөс үүсэх хохирамтг төлүүлэх журам.

33 дугаар зүйл. Хувьцаа эзэмшигчийн эрх, үүрэг

1. Хувьцаат компанийн гишүүнийг хувьцаа эзэмшигч гэнэ. Хувьцаа эзэмшигч дор дурдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

1) хувьцааныхаа үнийг компанийг бүртгэснээс хойш нэг жилийн дотор бүрэн төлөх;

2) хувьцааныхаа нэрлэсэн үнийн нийт хэмжээтэй хувь тэнцүүлсэн хэмжээгээр ногдоо ашиг компаниас авах;

3) компанийн үйл ажиллагаа зогссон тохиолдолд түүний эр төлбөрийг бүрэн төлсний дараа үлдсэн хөрөнгөөс хувьцааныхаа нэрлэсэн үнийн нийт хэмжээтэй хувь тэнцүүлсэн хэмжээгээр өөрт ногдох хэсгийг авах. Харин дүрмийн санд биет зүйлсээр оруулсан хувь хөрөнгөө биет зүйлсээр нь эгүүдэн олгохыг шаардах эрхгүй;

4) хувьцаа эзэмшигчдийн хуралд оролцох, тайлбар өгөх, санал гаргах;

5) хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаар хэлэлцэх асуудалтай холбогдолтой мэдээллийг бичгээр авах. Энэ талаарх хүсэлтэд Ерөнхий захирал хурал эхлээдээс 7 хоногийн өмнө хариу өгөх үүрэгтэй;

6) хувьцаа эзэмшигчдийн хуралд өөрийн төлөөлөх этгээдээр дамжуулан оролцох. Төлөөлөх этгээдийг хувьцаа эзэмшигчдийн хуралд оролцуулахад энэ хуулийн 26 дугаар зүйлийн 4-т заасан эзэлтийг баримтална.

2. БНМАУ-ын хууль тогтоомжинд өөрөөр заагаагүй бол нэг хувьцаанд нэг сансрын эрх ногдоно.

34 дүгээр зүйл. Хувьцаат компанийн удирдлага, хувьцаа эзэмшигчдийн хурал

1. Компанийн эрх барих байгууллага нь хувьцаа эзэмшигчдийн хурал бөгөөд түүний чөлөө цагт бүрэн эрхийг гэрээ, дүрэмд өөрөөр заагаагүй бол Ерөнхий захирал хэрэгжүүлнэ.

2. Дор дурдсан асуудлыг заавал хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаар хэлэлцэж шийдвэрлэнэ:

1) компанийн дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;

2) дүрмийн сангийн хэмжээг өөрчлөх;

3) компанийг өөрчлөн байгуулах, үйл ажиллагааг нь зогсоох;

4) хяналтын зөвлөлийн гишүүн, Ерөнхий захиралыг сонгох, чөлөөлөх, тэдгээрийн цалин хөлсийг тогтоох;

5) тайлан тэнцвэл хэлэлцэх, ашиг хуваарилах.

3. Хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг жилд нэгвэс доошгүй удаа хийнэ. Шаардлагатай үед Ерөнхий захирал хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг зарлан хуралдуулна.

4. Хувьцаа эзэмшигчдийн хуралд компанийн дүрмийн сангийн 50-иас доош хувийг эзэмшигчид оролцож байвал хурлыг хүчин төгөлдөр бус гэж үзэж түүнийг хойшлуулах бөгөөд тухайн асуудлаар хувьцаа эзэмшигчдийн хурлыг 15 хоногийн дотор саналын хувийг үд харгалзан дахин хуралдуулж түүнийг хүчин төгөлдөрт тооцно.

5. Компанийн дүрэмд өөрөөр заагаагүй бол хувьцаа эзэмшигчид зөвхөн санал нэгтэй зөвшөөрсөн тохиолдолд хурлын хэлэлцэх асуудаад тусгагдаагүй зүйлийг хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаар хэлэлцэн шийдвэрлэж болно.

6. Ерөнхий захирал нь хувьцаа эзэмшигчдийн хурал хийснээс хойш 14 хоногийн дотор хурлын шийдвэр болон ирцийн бүртгэлийн баталгаат нэг хувийг бүртгэх байгууллагад хүргүүлнэ.

7. Ерөнхий захирлаар тухайн компанийн хувьцаа эзэмшигчдээс болон бусад этгээд (хувьцаа эзэмшигч бус) -ийг сонгож болно.

8. Ерөнхий захирал дор дурдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

- (e) 1) компанийн өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдана;
- 2) тухайн компанид хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллагчидтай компанийг төлөөлөн гэрээ байгуулна;
- 3) компанийн тайлан тэнцэл, эд хөрөнгө, ашиг хуваарлах журмын талаар санал боловсруулж хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаар хэлэлцүүлнэ;
- 4) дүрэмд өөрөөр заагаагүй бол компанийн хэтийн төлөв, бодлого, чиглэл, үйл ажиллагааны талаар тайлан гаргаж хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаар хэлэлцүүлнэ;

5) хувьцаа эзэмшигчдийн бүртгэлд хяналт тавина.

9. Ерөнхий захирлын эрхийг тодорхой асуудлаар компанийн дүрэм, хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын шийдвэрээр хязгаарлаж болно. Тогтоосон хязгаарлалтыг зөрчсөний улмаас тухайн компанид ямар нэгэн хохирол учруулбал уул хохирлыг Ерөнхий захирал харуцна.

10. Ерөнхий захиралд энэ хуулийн 26 дугаар зүйлийн 14-т заасан заалт нэг адил хамаарна.

35 дугаар зүйл. Хувьцаат компанийн хяналтын зөвлөл

1. Хувьцаат компани нь дүрмийн сангийн хэмжээ, гишүү-

ний тоог үл харгалзан 3-аас доошгүй гишүүнтэй хяналтын зөвлөлийг заавал ажиллуулана.

2. Хяналтын зөвлөлд энэ хуулийн 27 дугаар зүйлийн заалт нэг адил хамаарна.

36 дугаар зүйл. Хувьцаат компанийн дүрмийн сангийн хэмжээг өөрчлөх

1. Дүрмийн сангийн хэмжээг хувьцаа эзэмшигчдийн хурлын шийдвэрээр өөрчилнө. Өөрчлөх тухай шийдвэр гарснаас хойш 14 хоногийн дотор бүртгэх байгууллагад мэдэгдэнэ.

2. Хувьцаа захналагч хувьцаа эзэмшигчдийн хурлаар тогтоосон хувьцааны нэрлэсэн үнийг төлөх замаар шинээр гарсан хувьцааг авна. Гэхдээ захналга хийх үед хувьцааны нэрлэсэн үнийн 30-аас доошгүй хувийг төлнө.

3. Шинээр гарсан хувьцааг эзэмшигч нь компанийн дүрмийн санг нэмэгдүүлсэн тухайн жилийн ашиг хуваарилахад оролцох эрхтэй.

4. Дүрмийн санг хорогдуулах тухай шийдвэр гарч энэ тухай бүртгүүлэхээр мэдэгдэж нийтэд мэдэвчлэнэс хойш 90 хоногийн дотор харилцагч талын гомдлын шаардлагыг барагдуулсан, тэдгээрийн өр төлбөрийг төлөх талаар баталгаа гаргасан нөхцөлд улсын бүртгэлд бүртгэнэ.

5. Дүрмийн санг өөрчилсөн тухай шийдвэрийг улсын бүртгэлд авсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр гэж үзнэ.

37 дугаар зүйл. Компанийн удирдлагын харилцаа

Компанийн удирдлага буруу шийдвэр гаргасны улмаас хохирол учирвал түүнд БНМАУ-ын хууль тогтоомжид заасны дагуу харилцаага хүлээсэнэ.

38 дугаар зүйл. Компанийн үйл ажиллагааг зогсоох

1. Энэ хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан үндэслэлээр компанийн үйл ажиллагааг зогсох тохиолдолд эцсийн тооцоо хийнэ.

2. Компанийн эрх барих байгууллага нь дуусгалтын тайланг хэлэлцэж батаахын хамт Ерөнхий захирал, хяналтын зөвлөлийн гишүүнийг чөлөөлөх тухай шийдвэр гаргана.

3. Компанийн үйл ажиллагааг зогссон тухай нийтэд мэдэвчлэнэс хойш 6 сарын дотор тухайн компанийн эд хөрөнгийг гишүүдэд хуваахыг хориглоно.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Улсын үйлдвэрийн газар

39 дүгээр зүйл. Улсын үйлдвэрийн газрын тухай ойлголт

1. Улсын хөрөнгө оруулалтаар байгуулагдсан, өмчлөгч нь төр дангаараа байх компанийг улсын үйлдвэрийн газар (цаашил «үйлдвэрийн газар» гэх) гэнэ. Улсын үйлдвэрийн газрын оноосон нэрийн ард «УҮГ» гэсэн ялгах тэмдэг хэрэглэнэ.

2. Улсын төвлөрсөн хөрөнгөөр санхүүжиж байгуулагдсан үйлдвэрийн газар нь БНМАУ-ын Засгийн газар болон түүнээс эрх олгосон төв байгууллагад, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөс санхүүжиж байгуулагдсан үйлдвэрийн газар нь зохих засаг захиргааны нэгжийн төрийн эрх барих болон түүний гүйцэтгэх байгууллагад ажлаа тус тус хариуцан тайлагнана.

3. Үйлдвэрийн газар нь энэ хууль болон бусад хуульд нийцүүлэн боловсруулсан, Засгийн газар, төрийн эрх бүхий байгууллагаас баталсан дүрэмтэй байна.

40 дүгээр зүйл. Үйлдвэрийн газрыг байгуулах, бүртгэх

1. Үйлдвэрийн газрыг БНМАУ-ын Засгийн газар, төрийн эрх бүхий байгууллагын шийдвэрээр байгуулна.

2. Үйлдвэрийн газар нь татварын улсын албанд бүртгүүлнэ.

41 дүгээр зүйл. Үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгө

1. Үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгө нь үндсэн сан, эргэлтийн хөрөнгө, санхүүгийн бусад нөөцөөс бүрдэнэ. Үйлдвэрийн газар нь эд хөрөнгөө БНМАУ-ын хууль тогтоомж болон дүрэмдээ нийцүүлэн үйл ажиллагааныхаа чиглэлийн дагуу эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхтэй.

2. Үйлдвэрийн газрын хөрөнгийг бүрдүүлэх эх үүсвэр нь улсын төсвийн хөрөнгө, бүх төрлийн зээл, бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчлэгээний болон бусад үйл ажиллагаанзас-өдсөн орлого, БНМАУ-ын хууль тогтоомжид харшлагагүй бусад эх үүсвэр болно.

42 дүгээр зүйл. Үйлдвэрийн газрын удирдлага

1. Үйлдвэрийн газрын үйл ажиллагааг түүний дарга удирдаж, томилсон байгууллагадаа ажлаа хариуцан тайлагнана.

2. Үйлдвэрийн газрын даргыг шууд харьяалах дээд байгууллага нь гэрээний үндсэн дээр томилно.

3. Гэрээнд үйлдвэрийн газрын даргын ажиллах хугацаа, гэрээ байгуулагч талуудын эрх, үүрэг, хариуцаага, түүнд олгох цаалин хөлс, нийгэм ахуйн болон бусад нөхцөл, гэрээг цуцлах үндэсвэл зэргийг тусгана.

4. Үйлдвэрийн газрын дарга, захиргааны гишүүд аж ахуйн бусад нэгжийн гишүүн, удирдаагчын бүрэлдэхүүнд байхыг хориглоно. Харин хувьцаа эзэмшигч байж болно.

5. Дарга нь үйлдвэрийн газрыг төлөөлж доо дурдсан эрх эдэлнэ:

1) тухайн үйлдвэрийн газрын нэрийн өмнөөс бусад байгууллага, иргэнтэй шууд харилцаж, хөдөлмөр, иргэний болон бусад гэрээ байгуулах, хэлцвэл хийх;

2) үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгийг БНМАУ-ын хууль тогтоомжинд заасны дагуу захиран зарцуулах;

3) үйлдвэрийн газрын захиргааны бусад албан тушаалтан болон салбар, нэгжийн даргыг томлох, чөлөөлөх;

4) үйлдвэрийн газрын үйлдвэрлэл, технологийн нууцад хамаарах мэдээллийг тогтоох.

6. Үйлдвэрийн газрын дарга БНМАУ-ын хууль тогтоомжинд нийцүүлэн тушаал, заавар гаргана. Тушаал, зааврыг тухайн үйлдвэрийн газрын үйл ажиллагааны хүрээнд мөрдөнө.

43 дугаар зүйл. Үйлдвэрийн газрыг өөрчлөн байгуулах, татан буулгах

Үйлдвэрийн газрыг өөрчлөн байгуулах, татан буулгах асуудлыг БНМАУ-ын Засгийн газар, төрийн эрх бүхий байгууллага шийдвэрлэнэ.

44 дүгээр зүйл. Бусад заалт

БНМАУ-ын Засгийн газар энэ хууль болон бусад хуульд нийцүүлэн үйлдвэрийн газрын эрх, үүрэг, үйл ажиллагааны талаар журам тогтооно.

45 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

Энэ хуулийг 1991 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс даган мөрдөнө.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ХУУЛЬ**

1991 оны 5 дугаар
сарын 17-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан 1988 оны 11 дүгээр сарын 29-ний өдрийн БНМАУ-ын Улсын үйлдвэрийн газрын хууль, 1989 оны 6 дугаар сарын 24-ний өдрийн БНМАУ-ын Хөршөөллын хуулийг 1991 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дэргэ

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН БАТЛААМЖ

1991 оны 5 дугаар

Дугаар 17

Улсынбаатар

сарын 31-ний өдөр

хот

ХУУЛЬ БАТЛААМЖЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас баталсан «БНМАУ-ын Өмч хувьч-
лах тухай хууль»-ийг зөвшөөрөн батламжилсугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БНМАУ-ЫН ӨМЧ ХУВЬЧААХ ТУХАЙ ХУУЛЬ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэл үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

Энэхүү хуулийн зорилт нь БНМАУ-ын төрийн өмчид бай-
гаа эд хөрөнгийн тодорхой хэсгийг БНМАУ-ын иргэд болон
энэ хуульд заасан хуулийн этгээдийн өмчид шилжүүлэх (цаа-
шид «хувьчлах» гэх)-тэй холбогдсон харилцааг зохицуулах,
түүнчлэн хөдөө аж ахуйн нэгдлийн өмчийг хувьчлах зарчмын
онцлогийг тодорхойлоход оршино.

2 дугаар зүйл. Хувьчлах зарчим

Өмч хувьчлагдахдаа нл тод, төр, олон нийтийн хяналттай байх,
хувьчлагдаж байгаа үйлдвэрний газар, байгууллагын ажигтан
үйлдвэрний газар, байгууллагынхаа хувьцаа, эд хөрөнгийг шил-

жүүлэн авах талаар давуу эрх эдлэх зөрчлмэг удирдлага болгоно.

3 дугаар зүйл. Хувьчлалд хамаарах төрийн өмчлөлийн зүйлс

1. Хувьчлалд улсын үйлдвэрийн газар, байгууллага (үлсэнд «үйлдвэрийн газар» гэх)-ийн эд хөрөнгө хамаарна.

2. Төрийн өмчид үлдэх үйлдвэрийн газрын жигсгалтыг БНМАУ-ын Засгийн газар батална.

4 дүгээр зүйл. Хувьчлах эд хөрөнгийг өмчлөх эрх

1. Төрийн хувьчлагдах эд хөрөнгийг БНМАУ-ын иргэн бүр энэ хууль болон БНМАУ-ын бусад хуульд заасан бүх арга хэлбэрийн дагуу өмчлөх адил тэгш эрхтэй.

2. Гадаадын иргэн болон зарьдаллаггүй хүмүүс төрийн өмчийн эд хөрөнгийг гагцхүү үнэ төлбөртэйгээр хувьд шилжүүлээд (худалдах, хувьчлаах болон БНМАУ-ын хууль тогтоомжинд заасан бусад үндэслэлээр) өмчлөгч болон оролцож болно.

5 дугаар зүйл. Хувьчлах ажлын удирдлага, хяналт шалгалт

1. Өмч хувьчлах ажлыг улсын хэмжээнд БНМАУ-ын Засгийн газар, засаг захиргаа-нутаг дэвсгэрийн нэгжид тухайн Ардын Хурал, түүний гүйцэтгэх захиргаа нэгдсэн удирдлагаар хангаж, улсын хяналт шалгалтыг дараажуулна.

2. Улс, орон нутгийн хэмжээнд өмч хувьчлах ажлыг БНМАУ-ын хууль тогтоомж, БНМАУ-ын Засгийн газар, орон нутгийн Хурал, түүний гүйцэтгэх захиргааны шийдвэрийн дагуу эрхлэн зохион байгуулж, аргачлалсан удирдлагаар хангах, тодорхой эд хөрөнгө хувьчлах шийдвэр гаргах бүрэн эрх бүхий өмч хувьчлалын комиссыг БНМАУ-ын Засгийн газар, орон нутгийн Хуралын гүйцэтгэх захиргаа тус тусын дэргэд байгуулж ажиллуулна.

Өмч хувьчлалын комиссын бүрэн эрх, ажлын зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг энэ хуулийг үндэслэн БНМАУ-ын Засгийн газар тодорхойлно.

3. Улсын үйлдвэрийн газрын захиргаа нь засаг шатны өмч хувьчлалын комиссын шийдвэрийн дагуу үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгийг хувьчлах ажлыг эрхлэн гүйцэтгэнэ.

4. Хувьчлах ажилд олон шийтний төлөөлөгчдийг оролцуулах, төднөөс хяналт тавих эрхээ хэрэгжүүлэх боломжийг хангахын тулд үйлдвэрийн захиргаа нь өмч хувьчлах ажилд туслах комисс байгуулан ажиллуулж болно.

6 дугаар зүйл. Хувьчлах эд хөрөнгийн үнэлгээний журам

Үйлдвэрийн газрын хувьчлах эд хөрөнгийн үнэлгээний журмыг БНМАУ-ын Засгийн газар тогтооно.

7 дугаар зүйл. Хувьчлаалын сан

1. Хувьчлах ажлыг санхүүжүүлэх, хувьчлаалтай холбогдсон шаардлагатай бусад арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хувьчлаалын сан байгуулна.

2. Хувьчлаалын сан нь хувьчлах эд хөрөнгийг борлуулсны орлого, улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө, хувьчлаалыг дэмжиж БНМАУ-ын байгууллага, иргэд, түүнчлэн олон улсын болон гадаадын байгууллага, иргэд, харьяалаагүй хүмүүсээс үзүүлсэн зээл, тусламжийн хөрөнгө, бусад орлогоос бүрдэнэ.

3. Хувьчлаалын сангийн зориулалт, түүнийг байгуулах, зарцуулах журмыг БНМАУ-ын Засгийн газар тогтооно.

8 дугаар зүйл. Хувьчилсан эд хөрөнгийн өмчлөгчтэй хийх гэрээ

1. Хувьчлагдсан үйлдвэрийн газрын захиргаа, хамт олон хөдөлмөрийн болон хамтын гэрээг шинэчлэн байгуултал урьд байгуулсан гэрээгээ биелүүлэх үүрэгтэй.

Үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгийг өмчлөх эрх шилжсэнээс хойш 6 сарын дотор хамтын болон хөдөлмөрийн гэрээг шинэчлэж байгуулна.

2. Эд хөрөнгийг хувьчлах шийдвэр гаргасан байгууллага нь уул эд хөрөнгийг өмчлөх эрхийг шилжүүлэн авсан этгээдтэй үйлдвэрийн газрын үйл ажиллагааны чиглэл, бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, нийлүүлэлт, хангамж, ажилтны тоо зэрэг асуудлаар харилцан үүрэг хүлээсэн гэрээ байгуулж болно.

9 дүгээр зүйл. Өмчлөх эрхийн гэрчилгээ

Эд хөрөнгийг хувьчлах шийдвэр гаргасан байгууллага нь хувьчилсан эд хөрөнгийн шинэ өмчлөгчийн эрхийг нотолсон гэрчилгээ олгоно.

10 дугаар зүйл. Маргааныг хянан шийдвэрлэх

1. Үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгийг хувьчлах талаар холбогдох байгууллагаас гаргасан шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл энэ тухай гомдлоо уул шийдвэрийг гаргасан байгууллагыг харьяалах дээд байгууллагад нь шийдвэр хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор гаргана.

2. Хувьчлаалтай холбогдон үүссэн эд хөрөнгийн маргааныг шүүх шийдвэрлэнэ.

ХОЕРДУГААР БҮЛЭГ

Хувьчлах арга

11 дүгээр зүйл. Хувьчлах арга

Үйлдвэрийн газрын хувьчлах эд хөрөнгө болон хувьцааг БНМАУ-ын иргэдийн хувийн өмчид хөрөнгө оруулалтын эрхийн бичгээр шилжүүлэх явдлыг бэлнээр болон зээл үнээр худалдах, арилжих зэрэг хуульд заасан бусад аргатай хослуулан хэрэгжүүлнэ.

12 дугаар зүйл. Хөрөнгө оруулалтын эрхийн бичиг, түүнийг эзэмшигчийн эрх

1. Хөрөнгө оруулалтын эрхийн бичиг (цаашид «эрхийн бичиг» гэх)-ийг энэхүү хууль хүчин төгөлдөр болсон өдөр болон түүнээс өмнө төрсөн БНМАУ-ын иргэн нэг удаа авах эрхтэй.

Эрхийн бичгийн хууль ёсны эзэмшигч нь эрх олох, үүрэг бий болгох чадваргүй өсхүл цэргийн хугацаат алба хааж байгаа, гадаадад оршин суугаа зэрэг дүндэтгэн үзэх шалтгаантай бол түүний хууль ёсны төлөөлөгч буюу итгэмжлэгдэгчид нь олгож болно.

2. Эрхийн бичигт нь хувьчлах эд хөрөнгийг худалдан авах, үйлдвэрийн газрын хувьцааг худалдаж авах эрхийг тус тусад нь тодорхойлсон байх бөгөөд түүнийг БНМАУ-ын төрийн өмчид байгаа үндсэн хөрөнгөөр баталгаажуулна.

3. Эрхийн бичгийн хууль ёсны эзэмшигч нь хувьчлах эд хөрөнгө худалдан авах эрх (бичиг)-ээ бусдад хариу төлбөртэй ба үнэ төлбөргүйгээр шилжүүлэх эрхтэй. Харин хувьцаа худалдан авах эрх (бичиг)-ийг бусдад шилжүүлж болохгүй.

4. Эрхийн бичгийг авахдаа хураамж төлнө. Хугацаандаа ашиглаагүй эрхийн бичгийг түүнийг олгосон байгууллагад буцаан өгч хураамжаа эгүүлэн авч болно.

5. Эрхийн бичгийн загвар, түүнийг хэвлэх, тараах, ашиглах, түүнчлэн хураамжийн хэмжээ, түүнээс чөлөөлөх журмыг БНМАУ-ын Засгийн газар тогтооно.

6. Эрхийн бичгийг 2 жилийн хугацаанд хүчинтэй байхаар түүнд зааж гаргах бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд уг хугацааг БНМАУ-ын Засгийн газар сунгаж болно.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгийг хувийн өмчид шилжүүлэх (Бага хувьчлал)

13 дугаар зүйл. Бага хувьчлалд хамаарах эд хөрөнгө

Бага хувьчлалд худалдаа, үйлчилгээний болон бусад салбарын жижиг үйлдвэрийн газар, түүнчлэн томоохон үйлдвэрийн газрын үйлдвэрлэлийн бие даасан салбар нэгжийн эд хөрөнгө хамрагдана.

14 дүгээр зүйл. Бага хувьчлалыг хэрэгжүүлэх арга

Бага хувьчлалд хамаарах эд хөрөнгийг дуудлагын худалдаагаар худалдах замаар хувьчидна. Дуудлагын худалдааг зохион байгуулах нийтлэг журмыг БНМАУ-ын Засгийн газар тогтооно.

15 дугаар зүйл. Хөнгөлөлт, давуу эрх

1. Хувьчлах эд хөрөнгийг тухайн үйлдвэрийн газрын ажилтан дуудлагын худалдаагаар худалдан авбал түүнд худалдан авсан үнийн 10 хувийг хөнгөлөлт үзүүлнэ.

2. Хувьчилж байгаа эд хөрөнгийг иргэний түрээсийн гэрээгээр ашиглаж байгаа иргэд нь хэрэв хүсвэл тэргүүн ээлжинд худалдан авах давуу эрхтэй.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгийг хувьцаалж хувийн өмчид шилжүүлэх (Их хувьчлал)

16 дугаар зүйл. Их хувьчлалд хамаарах эд хөрөнгө

Их хувьчлалд энэхүү хуулийн 3 дугаар зүйлийн 2, 13 дугаар зүйлд зааснаас бусад үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгө хамрагдана.

17 дугаар зүйл. Их хувьчлалыг хэрэгжүүлэх арга

Их хувьчлалыг БНМАУ-ын нэгдэд эрхийн бичгээ оролцуулан үйлдвэрийн газрын хувьцааг худалдан авч хувьцаат компани байгуулах замаар хэрэгжүүнэ.

18 дугаар зүйл. Хувьчлах төсөл

Үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгийг хувьчлах ажлыг зохих шатны өмч хувьчлалын комиссоос баталсан «Хувьчлах төсөл»-ийн дагуу хэрэгжүүлдэг. Уул төслийг тухайн үйлдвэрийн газрын захиргаа, эсхүд зохих шатны өмч хувьчлалын комиссын эрх олгосон байгууллага, ажлтан боловсруулна.

19 дүгээр зүйл. Хувьцааг худалдах

Үйлдвэрийн газрын хувьцааг зөвхөн биржээр дамжуулан худалдана. Биржийн дүрмийг БНМАУ-ын Засгийн газар батална.

20 дугаар зүйл. Давуу эрх

Хувьчилж байгаа үйлдвэрийн газрын ажлтан үйлдвэрийн газрынхаа хувьцааг нэрлэсэн үнээр нь тэргүүн ээлжинд авах давуу эрх эдэлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Хөдөө аж ахуйн нэгдлийн өмч хувьчлах

21 дүгээр зүйл. Хөдөө аж ахуйн нэгдлийн өмчийг хувьчлах ерөнхий зарчим

1. Хөдөө аж ахуйн нэгдлийн өмчийг энэ хууль, БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн тухай хууль болон бусад хуульд нийцүүлэн тухайн нэгдлийн бүх гишүүний саналыг үндэслэн хувьчилна. Хувьчлах аргаа тухайн нэгдлийн гишүүд өөрсдөө сонгоно. Энэ ажлал БНМАУ-ын Засгийн газраас арга зүй, зохион байгуулалтын туслаалцаа үзүүнэ.

2. Нэгдлийн гишүүдэд олгосон эрхийн бичиг нь юуны өмнө тухайн нэгдлийн үндсэн хөрөнгөөр баталгаажина. Нэгдлийн гишүүн эрхийн нэгдэлд элсээгүй гишүүнд олгосон эрхийн бичиг нь төрийн өмчөөр баталгаажина. Хэрэв тухайн нэгдэл эрхийнхээ нэгдэлд элсээгүй гишүүнд эрхийн бичгийн нэрлэсэн үнийг хэмжээгээр өмч хувьчлан шилжүүлсэн бол төрийн өмчөөс эд хө-

рөнгө давхардуулан хувьчлахгүй. Энэ заалт нэгдлийн гишүүн, уул өрхийн нэгдлийн гишүүн бус иргэдийн төрийн өмчөөс хувьчлах эд хөрөнгө, хувьцаа худалдан авах эрхийг хөндөхгүй.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
парийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

1991 оны 5 дугаар
сарын 22-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН БАТЛАМЖ

1991 оны 6 дугаар
сарын 18-ны өдөр

Дугаар 18

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ БАТЛАМЖЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас баталсан «БНМАУ-ын аж ахуйн нэгжийн дампуурамын тухай хууль», «БНМАУ-ын Иргэний байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль», «БНМАУ-ын Иргэний хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль»-ийг тус тус зөвшөөрөн батламжилсугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БНМАУ-ЫН АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ДАМПУУРАЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэл үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

Энэхүү хуулийн зорилт нь аж ахуйн нэгжийг дампуурсанд тооцож зарлах, татан буулгах, дампуурсан аж ахуйн нэгжийн харилцагч талын хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалахтай холбогдон үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Дампуурайн тухай хууль тогтсож

БНМАУ-д аж ахуйн нэгжийн дампуураатай холбогдсон харилцааг БНМАУ-ын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол энэ хууль болон түүнтэй нийцүүлэн гаргасан БНМАУ-ын хууль тогтсомжийн бусад актаар зохицуулна.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томъёо

Энэ хуульд дор дурдсан нэр томъёог хэрэглэнэ:

1) «сонирхогч этгээд» гэж төлбөрийн чадваргүй болсон аж ахуйн нэгжийг төлбөрийн чадвартай болгож зохион байгуулах хүсэлтийг шүүхэд гаргаж үүрэг хүлээсэн этгээдийг хэлнэ;

2) «хэрэг гүйцэтгэгч» гэж дампуурсан аж ахуйн нэгжийг татан буулгах үйл ажиллагааг гүйцэтгэхээр шүүхээс тохилсон этгээдийг хэлнэ.

ХОЕРДУГААР БҮЛЭГ

Дампуурсан тухай хэрэг үүсэх, шийдвэрлэх

4 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгж төлбөрийн чадваргүй болсон тухай мэдэгдэх

1. Аж ахуйн нэгжийг харилцагч талын өмнө хүлээсэн төлбөр тооцсоны үүргээ хугацаанд нь биелүүлж чадэхгүй байвал төлбөрийн чадваргүй болсонд тооцно.

2. Аж ахуйн нэгж төлбөрийн чадваргүй болсон тухайгаа шүүх болон харилцагч талд заавал мэдэгдэх үүрэгтэй.

3. Аж ахуйн нэгж төлбөрийн чадваргүй болсон буюу төлбөрийн чадваргүйгээс үүргээ гүйцэтгэхээс татгалзсан гэж үзвэл харилцагч тал энэ тухай шүүхэд нэхэмжлэл гаргах эрхтэй.

5 дугаар зүйл. Дампуурсан тухай хэрэг үүсгэх

1. Шүүх дор дурдсан үндэслэлээр дампуурсан тухай хэрэг үүсгэнэ:

1) аж ахуйн нэгж төлбөрийн чадваргүй болсон буюу төлбөрийн чадваргүй болсны удмаас үүргээ гүйцэтгэхээс татгалзсан тухай түүний харилцагч тал нэхэмжлэл гаргасан;

2) төлбөрийн чадваргүй болсноо аж ахуйн нэгж өөрөө мэдэгдсэн.

2. Шүүх аж ахуйн нэгжийн дампуурсан тухай хэрэг үүсгэсэн бол энэ тухай 10 хоногийн дотор зарлан мэдээлнэ.

6 дугаар зүйл. Дампуурсан тухай хэрэг шийдвэрлэхийг түдгэлзүүлэх

Шүүх дор дурдсан үндэслэлээр дампуурсан тухай хэрэг шийдвэрлэхийг түдгэлзүүлж болно:

1) аж ахуйн нэгж харилцагч талын нэхэмжлэлийг хангах баталгаа гаргасан тохиолдолд 3 сар хүртэл хугацаагаар;

2) сонирхогч өтгээд хүсэлт тавьж харилцагч талууд зөвлөрсөн тохиолдолд 1 жил хүртэл хугацаагаар.

7 дугаар зүйл. Дампуурсанд тооцох

Шүүх аж ахуйн нэгж төлбөрийн чадваргүй болсон нь нотлогдсон бөгөөд түдгэлзүүлэх үндэслэл гараагүй, түүнчлэн шүүхээс тогтоосон хугацаанд харилцагч талын нэхэмжлэлийг хангаж чадаагүй бол аж ахуйн нэгжийг дампуурсанд тооцож шийдвэр гарган энэ тухай зарлан мэдээлнэ. Энэхүү шийдвэрт нэхэмжлэгчдийн хурлыг хийх өдрийг товлон заана.

8 дугаар зүйл. Дампуурсан аж ахуйн нэгжид нэхэмжлэл гаргах хугацаа

Харилцагч тал дампуурсан аж ахуйн нэгжтэй холбоотой нэхэмжлэлээ уул аж ахуйн нэгж дампуурсан тухай хэрэг үүсгэн эрлэсэн өдрөөс эхлэн нэхэмжлэгчдийн хурлыг зохион байгуулах өдөр хүртэлх хугацаанд шүүхэд гаргах үүрэгтэй.

9 дүгээр зүйл. Дампуурсан аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг зогсоох

Аж ахуйн нэгжийг дампуурсан тухай шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс тухайн аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаагаа зогсооно.

10 дугаар зүйл. Дампуурсан аж ахуйн нэгжтэй хийсэн хэлцэл, үйлдлийг хүчингүйд тооцох

Дампуурсан тухай хэрэг үүсгэснийг шүүх зарлан мэдээлснээс хойш аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг зогсоох хүртэлх хугацаанд тухайн аж ахуйн нэгжтэй хийсэн дор дурдсан хэлцэл, үйлдлийг хүчингүйд тооцно:

1) эд хөрөнгийг барьцаанд өгсөн, шилжүүлсэн, худалдсан нь нэхэмжлэл гаргасан харилцагч талын эрх ашгийг хохироохоор байвал;

2) гэрээнд заасан хугацаа нь болоогүй төлбөр тооцоог урьдчилан гүйцэтгэсэн;

3) өр төлбөр нэхэмжлэгчийн хувьд эрхээсээ татгалзсан.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

*Дампуурсан аж ахуйн нэгжийг татан буулах,
эд хөрөнгийг хуваарилах*

11 дүгээр зүйл. Нэхэмжлэгчдийн хурал, нэхэмжлэгчдийн зөвлөл

1. Дампуурсан аж ахуйн нэгжийг татан буулгах зорилгоор нэхэмжлэгчдийн хуралыг шүүх зохион байгуулна. Нэхэмжлэгчдийн тоо 7-оос дээш байвал нэхэмжлэгчдийн хурлаас нэхэмжлэгчдийн зөвлөл байгуулна. Нэхэмжлэгчдийн тоо 7-оос доош байвал нэхэмжлэгчдийн зөвлөлийн эрхийг нэхэмжлэгчдийн хурал эдэлнэ.

2. Нэхэмжлэгчдийн зөвлөл дор дурдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

1) шүүхээс хэрэг гүйцэтгэгчийг томилоход санал өгөх;

2) эд хөрөнгийг хуваарилах талаар хэрэг гүйцэтгэгчийн бөлөвсруулсан санааг хэлэлцэж батлах;

3) хэрэг гүйцэтгэгчийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих;

4) хэрэг гүйцэтгэгчийн үйл ажиллагааны талаарх тайланг сонсох.

12 дугаар зүйл. Хэрэг гүйцэтгэгчийн эрх, үүрэг

1. Хэрэг гүйцэтгэгч дор дурдсан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

1) татан буулгах ажилд холбогдох хүмүүсийг оролцуулах, зохих мэргэжлийн туслацааг авах;

2) урьд байгуулсан гэрээ, хэлцлийг хүчингүй болгох буюу баталгаажуулах талаар холбогдох байгууллагад санал тавьж шийдвэрлүүлэх;

3) эд хөрөнгө, холбогдох баримт бичгийг хамгаалаалтад авч, гооллого ивуулах;

4) эд хөрөнгийн талаарх мэдээллийг дуудлагын худалдаанд эролцох хүсэвт гаргасан этгээдэд гаргаж өгөх;

5) эд хөрөнгийг хуваарилах санал боловсруулж нэхэмжлэгчдийн зөвлөлд оруулах;

6) эд хөрөнгийг худалдах ажлыг зохион байгуулах;

7) үйл ажиллагааныхаа талаар нэхэмжлэгчдийн зөвлөлд тайлагнах.

2. Хэрэг гүйцэтгэгч ажлынхаа үр дүнгийн тухай нэхэмжлэгчдийн зөвлөлд тайлагнах бөгөөд маргаан үүсээгүй бол үйл ажиллагаа нь дуусгавар болно. Хэрэв хэрэг гүйцэтгэгчийн үйл ажиллагаатай холбогдон маргаан үүсвэл түүнийг шүүх шийдвэрдэнэ.

13 дугаар зүйл. Дампуурсан аж ахуйн нэгжийн хуваарилагдах эд хөрөнгө

Дампуурсан аж ахуйн нэгжийн хуваарилагдах эд хөрөнгөд өр дурдсан эд хөрөнгө хамаарна:

1) дампуурлыг зарлах үед түүний өмчлөлд байсан эд хөрөнгө;

2) даатгалын байгууллагаас дампуурсантай холбогдуулж хонрол нөхөхөд олгосон хөрөнгө;

3) энэ хуулийн 10 дугаар зүйлд заасан хэццэл, үйлдлийг хүчингүй болгосноос эгүүлэн авсан эд хөрөнгө.

14 дүгээр зүйл. Өр төлбөртэй этгээдийн үүрэг

Дампуурсан аж ахуйн нэгжид өр төлбөртэй этгээд нь хэрэг гүйцэтгэгчийн үйл ажиллагаа дуусгавар болохоос өмнө төлбөр, зоцогоо хийж дуусгах үүрэгтэй.

15 дугаар зүйл. Дампуурсан аж ахуйн нэгжийн эд хөрөнгийг хуваарилах

1. Дампуурсан аж-ахуйн нэгжийн эд хөрөнгө харилцагч талын нэхэмжлэлийг хангахад хүрвэлцэхгүй тохиолдолд тухайн эд аж-ахуйн нэгжийн бүрэн хариуцаагатай гишүүний өсснийх нь эд хөрөнгөөс гаргуулна. Энэ тохиолдолд БНМАУ-ын хууль тогтоомжинд өөрөөр заагаагүй бол хөдөлмөрийн гэрээгээр ажлаагчдын хөдөлмөрийн хөлс, тэтгэмж, нөхөх олговрыг төлсний дараа үлдсэн эд хөрөнгийг бусад нэхэмжлэгчид хувь тэнцүүээр хуваана.

2. Энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд заасан хугацаанд нэхэмжлэлд гаргаагүй харилцагч тал нь хэрэв шүүх нэхэмжлэлийн хөнгөхөөрч хугацааг сэргээн тогтоосгоогүй бол дампуурсан аж-ахуйн нэгжийг татаж буулгах, эд хөрөнгийг хуваарилах үйл ажлаагаанд оролдож болохгүй.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Хариуцлага

16 дугаар зүйл. Хариуцлага

Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 2-т заасны дагуу төлбөрийн чадваргүй болсон тухайгаа шүүх болон харилцагч талд мэдэгдээгүй аж-ахуйн нэгжийн эзэн буюу эрх баригч этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй байвал 1500—3000 төгрөгийн торгуулийг шүүгчийн тогтоолсоор ногдуулна.

17 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

Энэ хуулийг 1991 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс дагаж мөрдөнө.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дэргэ

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нарийн бичгийн дэргэ

Б. ЧИМНД

БҮГД НАВРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН ХУУЛЬ

1991 оны 6 дугаар
сарын 3-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

БНМАУ-ЫН ИРГЭНИЙ БАЙЦААН ШИРТГЭХ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хуралас **ТОГТООХ** нь:

БНМАУ-ын Иргэний байцаан шийтгэх хуулийн 175 дугаар
зүйлд дор дурдсан агуулгатай 7 дугаар заалтыг нэмсүгэй:
«7) аш ахуйн нэгжийг дампуурсанд тусоцож зарлах тухай».

БНМАУ-ын Бага Хуралын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хуралын
илрийн бэлтгэл дарга

Б. ЧИМИД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ХУУЛЬ**

1991 оны 6 дугаар
сарын 3-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**БНМАУ-ЫН ИРГЭНИЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

БНМАУ-ын Бага Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

БНМАУ-ын Иргэний хуулийн 26 дугаар зүйлийн 3-т «харшилбал» гэсэн үгийн дараа «түүнчлэн хуульд заасан бусад үндэслэл байвал» гэсэн найруулгатай нэмэлт оруулсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
парийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛЭГЧИЙН БАТААМЖ

1991 оны 6 дугаар
сарын 22-ний өдөр

Дугаар 19

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ БАТЛАМЖЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас баталсан «Өршөөл үзүүлэх тухай»
БНМАУ-ын хуулийг зөвшөөрөн батламжилдугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН ХУУЛЬ

1991 оны 6 дугаар
сарын 21-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ӨРШӨӨЛ ҮЗҮҮЛЭХ ТУХАЙ

Монгол ардын хувьсгалын 70 жилийн ойг тохиолдуулан хү-
мүүлэг, энэрэнгүй ёсны зарчмыг удирдлага болгон БНМАУ-ын
Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Гэмт хэрэг үйлдэж анх удаа хорих ял шийтгүүлсэн дор
дурдсан ялтын шүүхээс оногдуулсан ялын хугацааг харгалзах-
гүйгээр эдлээгүй үлдсэн үндсэн болон нэмэгдэл ялаас өршөөн
сватруулсугай;

а) арван найман насанд хүрээгүй байхдаа үйлдсэн гэмт хэрэгт ял эдэлж байгаа;

б) арван зургаан насанд хүрээгүй дөрөв, түүнээс дээш хүүхэдтэй, түүнчлэн гурван хүртэл насны хүүхэдтэй болон ширэмсэн эмэгтэйтүүд;

в) өөрийн нь шууд асрамжинд байгаа арван зургаа хүртэл насны хагас өмчийн хүүхэдтэй хүмүүс;

г) шар, түүнээс дээш насны эрэгтэйтүүд, тавин тав, түүнээс дээш насны эмэгтэйтүүд;

д) ял эдэлж байхдаа бие захбодно сансартайгаар гэмтэвчлээс бусад шалтгаанаар тахир дутуугийн нэг, хоёрдугаар зэрэгт орсон хүмүүс.

2. Хорихоос өөр төрлийн хөнгөн ял шийтгүүлсэн, түүнчлэн гэмт хэрэг болгоомжгүй үйлдэж зургаан жилээс дэвшгүй, гэмт хэрэг санаатай үйлдэж гурван жилээс дэвшгүй хугацаагаар хорих ял шийтгүүлсэн ялтын эдлээгүй үлдсэн үндсэн болон нэмэгдэл ялаас тус тус өршөөн хэвлүүсүгэй.

3. Гэмт хэрэг болгоомжгүй үйлдэж зургаан жилээс дэвш хугацаагаар хорих ял шийтгүүлсэн ялтын эдлээгүй үлдсэн хорих ялаас гурван жилийн хорих ялыг өршөөн хассугай.

4. Гэмт хэрэг санаатай үйлдэж:

а) гурван жилээс дэвш, зургаан жилээс дэвшгүй хугацаагаар хорих ял шийтгүүлсэн ялтын эдлээгүй үлдсэн хорих ялаас нэг жил зургаан сарын хорих ялыг;

б) зургаан жилээс дэвш хугацаагаар хорих ял шийтгүүлсэн ялтын эдлээгүй үлдсэн хорих ялаас нэг жилийн хорих ялыг тус тус өршөөн хассугай.

5. Хөдөлмөрт эзлэлт татан оруулахгаар хорих ял нь тэнцэгдсэн буюу хөдөлмөрт эзлэлт татан оруулахгаар хорих газраас тэнцсэн суллагдсан ялтын эдлээгүй үлдсэн хугацаанаас, сахнагажуулах аргаар ял эдэлж байгаа ялтын эдлээгүй үлдсэн ялаас тус тус хмассугай.

6. Энэ хууль хүчин төгмөлдөр болохоос өмнө ял эдэлж дууссан бөгөөд БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 54 дүгээр зүйлийн нэг дэх хэсгийн «д», «е», «ж»-д заасан ял шийтгээгүй болох хугацаа, түүнчлэн ял тэнцэгдсэн этгээлийн хянан харгалзах, насанд хүрээгүй этгээлд хорих ял оногдуулсан таслан шийдвэрлэх тогтоол биедүүлэхийг зориндуулсан хугацаанаас үлдсэнийг тус тус хэрэгсэхгүй болгосугай.

7. Гэмт хэрэг санаатай үйлдэж БНМАУ-ын Эрүүгийн хуульд зааснаар гурван жилээс дэвшгүй, болгоомжгүй үйлдэж зургаан

жилаас дэвшгүй хугацаагаар хорих ял, түүнчлэн хориглоо өөр төрлийн хөнгөн ял шийтгэгдвэл зохих хүмүүсээс энэ хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө үйлдсэн хэргийн мөрдөн байцаах болон шүүхээр хийн хяармаг ажлалаагааг хэрэгсэхгүй болгосугай.

8. Дор дурдсан хүмүүсийг энэ хуульд заасан өршөөлд үл хамааруулсугай:

а) цаазаар авах ял шийтгэгдсэн болон уг ял нь уучлагдаж хорих ялаар солигдсон;

б) онц аюультай рецидив гэмт хэргээр тооцогдсон;

в) урьд санаатай гэмт хэрэг үйлдэж хорих ял эдлэж байсан эгтгээд БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 54 дүгээр зүйлд зааснаар ял шийтгэлгүйд тооцогдох хугацаа болсогүй бийлэд гэмт хэрэг санаатай үйлдэж дахин хорих ял шийтгүүссэн;

г) БНМАУ-ыг тунхагласны 60 жилийн ойг тохиолдуулан өршөөл үзүүлэх тухай БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1984 оны 249 дүгээр зарлигаар болон түүнээс зайших хугацаанд хорих ялаас өршөөгдөж буюу уучлагдаж суллагдсаны дараа гэмт хэрэг санаатай үйлдсэн;

д) төрийн өсрэг онц аюультай гэмт хэрэг (БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 60—69 дүгээр зүйл); зандамчлал (Эрүүгийн хуулийн 73 дугаар зүйл); бусдыг санаатай алах (Эрүүгийн хуулийн 85, 86 дугаар зүйл); бусдын бие махбодид хүнд гэмтэл санаатай учруулах (Эрүүгийн хуулийн 90 дүгээр зүйл); хүндрүүлэх нөхцөл байдалтайгаар хүчиндах (Эрүүгийн хуулийн 112 дугаар зүйлийн хоёр, гурав дахь хэсэг); хүндрүүлэх нөхцөл байдалтайгаар бусдын эд хөрөнгийг дээрэмдэх (Эрүүгийн хуулийн 125 дугаар зүйлийн хоёр дахь хэсэг); хорих газраас өргөх (Эрүүгийн хуулийн 211 дүгээр зүйлийн хоёр дахь хэсэг); цагдан сэргийлэх байгууллаагын ажлтан буюу ардын нөхөрлөлийн гишүүний амь биед халдах (Эрүүгийн хуулийн 222 дугаар зүйл); онц хүндрүүлэх нөхцөл байдалтайгаар танхайрах (Эрүүгийн хуулийн 239 дүгээр зүйлийн гурав дахь хэсэг) гэмт хэрэг үйлдсэн.

9. Энэ хууль нь БНМАУ-ын Ерөнхийлөгч батламжилсан өдрөөс өхлөн хүчин төгөлдөр болно.

10. Хорих газарт ял эдлэж байгаа ялтанд энэ хуулиар өршөөл үзүүлэх ажлыг 1991 оны 7 дугаар сарын 10-ны дотор багтаан гүйцэтгэсүгэй.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Б. ЧИМИД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЯЛӨГЧИЙН БАТААМЖ**

1991 оны 7 дугаар
сарын 16-ны өдөр

Дугаар 20

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ БАТЛАМЖЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас баталсан «БНМАУ-ын Боловсролын хууль», «Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай» БНМАУ-ын хуулийг тус тус зөвшөөрөн батламжилсугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БНМАУ-ЫН БОЛОВСРОЛЫН ХУУЛЬ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. БНМАУ-ын Боловсролын хуулийн зорилт

БНМАУ-ын Боловсролын хуулийн зорилт нь иргэдийн сурч боловсрох эрхийг хангахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. БНМАУ-ын боловсролын хууль тогтоомж

1. БНМАУ-ын боловсролын хууль тогтоомж нь БНМАУ-ын Үндсэн хууль, энэ хууль болон эдгвэрт нийцүүлэн гаргасан БНМАУ-ын хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2. БНМАУ-ын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан байвал уул гэрээг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Боловсролын үндсэн зарчим

1. БНМАУ-д боловсрол нь хүмүүнлэг, эрдчилсэн, тасралтгүй байх бөгөөд үндэсний болон хүн төрөлхтөний соёл иргэншлийн өн удамжлал, шинжлэх ухаанд үндэслэнэ.

2. БНМАУ-д төрөөс боловсролын бодлого явуулахдаа дор дурдсан зарчмыг баримтална:

1) боловсрол нь төрний ивээл, хяналтад байх;

2) иргэдийг сурч боловсроход ялгаварлан гадуурхахгүй байх;

3) иргэдэд суурь боловсрол заавал эзэмшүүлэх;

4) төрний сургуулиар анхан шатны болон суурь, дунд боловсролыг (цаашид «ерөнхий боловсрол» гэнэ) төлбөргүй олгох;

5) боловсрол эзэмшүүлэх арга, хэлбэр, зохион байгуулалт олон хувилбартай, чөлөөтэй, нээлттэй байх;

6) БНМАУ-ын иргэдийг эх хэлээрээ сурч боловсрох нөхцөлөөр хангах.

4 дүгээр зүйл. Иргэдийн сурч боловсрох үндсэн эрх, үүрэг

1. Бүх шатны сургууль, дамжаанд төлбөргүй буюу төлбөртэй сурч боловсрох, хөдөлмөрлөхийн зэрэгцээ суралцах, хэд хэдэн мэргэжил эзэмших, эрдмийн зэрэг хамгаалах эрхтэй.

2. Иргэд 17 хүртэл насандаа суурь боловсрол заавал эзэмших үүрэгтэй.

5 дугаар зүйл. Боловсролын тогтолцоо

БНМАУ-д боловсролын тогтолцоо нь сургуулийн өмнөх, ерөнхий болон мэргэжлийн боловсролоос бүрдэнэ.

6 дугаар зүйл. Боловсрол эзэмших

1. БНМАУ-д иргэд боловсролыг албан ёсны буюу албан ёсны бус арга замаар эзэмшиж болно.

2. Албан ёсны бус арга замаар боловсрол эзэмшүүлэх ажлыг аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэд эрхэлж болно.

3. Албан ёсны арга замаар эзэмших боловсролын агуулгыг төрөөс тогтооно. Албан ёсны бус арга замын хувьд агуулга нь чөлөөтэй байна.

7 дугаар зүйл. Боловсролын баримт бичиг

1. Төрөөс тогтоосон боловсролын түвшинг хангасан иргэдэд (ямар арга замаар эзэмшсэнийг нь харгалзахгүйгээр) боловсролын зохих гэрчилгээ (баримт бичиг)-г сургалт, сургалт-эрдэм шинжилгээ-үйлдвэрлэлийн байгууллагаас олгоно.

2. Боловсролын гэрчилгээ (баримт бичиг)-г олгох журмыг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрний захиргааны төв байгууллага тогтооно.

ХОЕРДУГААР БҮЛЭГ

Боловсролын байгууллага

8 дугаар зүйл. Боловсролын байгууллагын тогтолцоо

1. БНМАУ-д боловсролын байгууллагын тогтолцоо нь албан ёсны болон албан ёсны бус арга замаар боловсрол эзэмшүүлэх байгууллага, боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллагаас бүрдэнэ.

2. Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллага, ерөнхий боловсролын болон мэргэжлийн сургууль нь албан ёсны арга замаар боловсрол эзэмшүүлэх байгууллага мөн.

3. Боловсролын эрдэм шинжилгээ, арга зүйн байгууллага нь боловсролын хөгжил, сургаалтын шинжлэх ухааны үндсийг тодорхойлж энэ чиглэлээр хийх судалгааны ажлыг эрхэлнэ.

9 дүгээр зүйл. Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллага

1. Ясли нь 3 хүртэлх насны хүүхдийг асран хүмүүжүүлэх, хүүхдийн цэцэрлэг нь 3—8 хүртэлх насны хүүхдэд бие, сэтгэхүйн онцлогт нь тохирсон мэдлэг, үйл ажиллагааны дадал олгох зорилго бүхий хүмүүжил сургаалтын байгууллага мөн.

2. Ясли, хүүхдийн цэцэрлэг нь ердийн, асрамжийн, сувиллын зэрэг хэлбэртэй байж болно.

10 дугаар зүйл. Ерөнхий боловсролын сургууль

1. Ерөнхий боловсролын сургууль нь суралцагчид бие даан боловсрол эзэмших чадвар, аж төрөх арга дадалтай иргэн болж төлөвших үйл явцыг шинжлэх ухааны үндэстэй гохион байгуулж, тэдэнд ерөнхий боловсрол олгох зорилго бүхий сургаалтын байгууллага мөн.

2. Ерөнхий боловсролын сургууль нь 6 жилийн анхан шатны, 8 жилийн үндсэн, 10 жилийн дунд, мэргэжилд бэлтгэх 9 жилийн, төрөлжүүлсэн болон тусгай сургууль гэсэн хэв шинжтэй, өдөр, орой, өчнөө, эвэжийн сургаалтай байж болно.

3. Ерөнхий боловсролын түвшин, сургалтын агуулгын бодлогыг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагага тодорхойлно.

11 дүгээр зүйл. Мэргэжлийн сургууль

1. Мэргэжлийн сургууль нь өргөдөд мэргэжил эзэмшүүлэх, тэдний мэргэжлийг дэвшүүлэх, мэргэшүүлэх болон эрдмийн зэрэг хамгаалуулах зориго бүхий сургаат-эрдэм шинжилгээний адвөрээний байгууллага мөн.

2. Мэргэжлийн сургууль нь өдөр, орой, эцнээ сургалттай, анхан, дунд, дээд шатны буюу хоршсон байж болно.

3. Боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь мэргэжлийн боловсролын түвшинг тогтоож, агуулгын нэгдсэн бодлого боловсрууаж зохицуулна.

4. Төрөөс хуульчлан тогтоосон сургаат-эрдэм шинжилгээний түвшинг хангасан мэргэжлийн дээд шатны сургууль (их сургууль) үйл ажиллагаагаа хууль тогтоомжийн хүрвэнд бие даан явуулна.

12 дүгээр зүйл. Шашны сургууль

БНМАУ-д шашны сургууль байгуулаж болно. Шашны сургуулийн үйл ажиллагааг хууль тогтоомжийн холбогдох актаар зохицуулна.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Боловсролын удирдлага

13 дүгээр зүйл. Боловсролын удирдлага

1. БНМАУ-д боловсролын талаарх төрийн бодлогын үндсийг БНМАУ-ын төрийн эрх барих дээд байгууллага тогтоож, БНМАУ-ын Засгийн газар хэрэгжүүлнэ.

2. Боловсролын хэргийг удирдах үүргийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв, орон нутгийн байгууллага гүйцэтгэнэ.

Эдгээр байгууллагын эрх хэмжээг БНМАУ-ын Засгийн газар тогтооно.

14 дүгээр зүйл. Боловсролын мэргэжлийн хяналт

БНМАУ-д боловсролын мэргэжлийн хяналтыг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дэргэдэх боловсролын хяналтын алба хэрэгжүүлнэ.

Боловсролын хяналтын албаны дүрмийг БНМАУ-ын Засгийн газар батална.

15 дугаар зүйл. Боловсролын байгууллагын удирдлага

1. Төрийн өмчид үндэслэсэн боловсролын байгууллагын захиргааг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага буюу эсвэл түүний эрх олгосон байгууллагаас сонгон шаалгаруулах үндсэн дээр томилсон захирал, эрхлэгч удирдана.

2. Боловсролын байгууллагын үлгэрчилсэн дүрмийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

3. Боловсролын байгууллагын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, туслах зорилгоор боловсролын байгууллагын ажилтнууд болон олон нийтийн төлөөлөгчид оролцсон зөвлөл ажиллаж болно. Зөвлөлийн үлгэрчилсэн дүрмийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

16 дугаар зүйл. Суралцагчдын үйлдвэрлэлийн дадлагын түшиц газар

1. Бүх шатны сургууль нь суралцагчдын үйлдвэрлэлийн дадлага хийх түшиц аж ахуйн нэгж буюу байгууллагатай байна.

2. Төрийн өмчид үндэслэсэн бүх шатны сургуулийн үйлдвэрлэлийн дадлага хийх түшиц газрын жагсаалтыг улсын чанартай сургуулийн хувьд БНМАУ-ын Засгийн газар, орон нутгийн чанартай сургуулийн хувьд төрийн захиргааны орон нутгийн байгууллага батлан тогтооно.

3. Бүх шатны сургууль, түшиц газар нь хоорондоо гэрээ байгуулж ажиллана.

17 дугаар зүйл. Боловсролын байгууллагыг байгуулах, өөрчлөх, татан буулгах

1. Боловсролын байгууллагыг зориулалтын барилга байгууламж, сургалтын тоног төхөөрөмж, багшлах боловсон хүчнээр хангагдсан нөхцөлд өмчийн аль ч хэлбэрт тулгуурлан үүсгэн байгуулж болно.

2. Үүсгэн байгуулагч нь боловсролын байгууллага байгуулах, өөрчлөх, татан буулгах асуудлыг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага буюу эсвэл түүний эрх олгосон байгууллагын зөвшөөрлийн үндсэн дээр шийдвэрлэнэ.

Боловсролын байгууллагын барилга байгууламжийг зөвхөн зориулалтын дагуу ашиглана.

3. Гадаад оронд БНМАУ-ын боловсролын байгууллага байгуулах асуудлыг БНМАУ-ын боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрөлтэйгээр тухайн орны эрх бүхий байгуулагатай байгуулсан гэрээ хэлэлцээрийн дагуу шийдвэрлэнэ.

4. БНМАУ-ын нутаг дэвсгэрт гадаад орны боловсролын байгууллага байгуулах асуудлыг үүсгэн байгуулагч нь БНМАУ-ын боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгуулагатай тохиролцон шийдвэрлэнэ.

18 дугаар зүйл. Боловсролын байгууллагыг бүртгэх, үйл ажиллагааг нь зогсоох

1. Боловсролын байгууллагыг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага улсын бүртгэлд бүртгэнэ.

2. Боловсролын түвшний шаардлага хангаагүй боловсролын байгууллагын үйл ажиллагааг зогсоох эсэхийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага шийдвэрлэнэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Боловсролын байгууллагын санхүүжилт, сургуулийн дотуур байр

19 дүгээр зүйл. Боловсролын байгууллагын санхүүжилт

1. Төрийн өмчид үндэслэсэн боловсролын байгууллагын санхүүжилтийн эх үүсвэр нь улс, орон нутгийн төсөв, байгууллага, иргэдээс оруулах сургалтын төлбөр, хандиваас бүрдэнэ.

2. Өмчийн бусад хэлбэрт үндэслэсэн боловсролын байгууллагад төрөөс санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж болно.

3. Боловсролыг санхүүжүүлэх төсвийг нэг суралцагчид ноогдох зардлын хэмжээг үндэслэн тооцно. Нэг суралцагчид ноогдох зардлын хэмжээг БНМАУ-ын Засгийн газар тогтооно.

4. Батлагдсан төсөвт зардалд багтаан мэргэжлийн сургуульд суралцагчдад олгох төрийн стипендийн сан байгуулж болно. Энэ сангаас стипенди олгох журмыг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно.

5. Боловсролд зориулсан төсвийн хөрөнгийг өөр зориулалтаар зарцуулахыг хориглоно.

20 дугаар зүйл. Сургуулийн дотуур байр

1. Энэг, эхийн ажлын онцлогоос шалтгаалын гэрээсээ сургуульдаа тогтмол явах боломжгүй сурагчдад зориудан ерөнхий боловсролын сургуулийн дэргэд дотуур байр байгуулж ажилдуулна.

2. Дотуур байрны сурагчдыг батлагдсан төсөвт зардалд багтаан хоол хүнс, аюул нэвэр, ахуйн хэрэгслээр хангах, орон нутагт сурагчдыг хичээлийн жил эхлэх ба дуусах, улирлын амралтын үеэр сургуульдаа ирэх, буцахад унаагаар үйлчлэх ажлыг төрийн захиргааны орон нутгийн байгууллага эрхлэн гүйцэтгэнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Боловсролын харилцаанд оролцогчдын эрх, үүрэг

21 дүгээр зүйл. Багшийн эрх

Багш дор дурдсан эрхтэй:

- 1) сургаат явуулах нөхцөл боловцоогоор хангуулах;
- 2) сургаалтад шинжлэх ухааны арга барил сонгон хэрэглэх;
- 3) сургаалтад холбогдох асуудлаар суралцагчид болон тэдний эцэг, эх, асран хамгаалагчдад нь шаардлага тавих, зөвлөгөө өгөх;
- 4) суралцагчдын мэдлэг чадварыг үнэлэх, тэдний авьсас, бие сэтгэхүйн талаар тодорхойлолт өгөх;
- 5) суралцагчдыг сонгон суралцуулах, гүнзгийрүүлсэн сургаал зохион байгуулах, судалгаа шинжилгээ явуулах;
- 6) багшийн мэргэжлийн болон эрдмийн цол хүртэх.

22 дугаар зүйл. Багшийн үүрэг

Багш дор дурдсан үүрэгтэй:

- 1) багшийн ёс зүй, нэр төрийг эрхэмлэн шавь нараа үлгэрлэн дагуулах;
- 2) сургаалтыг амьдрал, үйлдвэрлэлтэй уялдуулан шинжлэх ухааны үндэстэй явуулах;
- 3) онолын мэдлэг, заах арга, ур чадвараа дээшлүүлэх;
- 4) суралцагчдад бие даан боловсрол, мэргэжил эзэмших чадвар, аж төрөх арга дадал олгох.

23 дугаар зүйл. Суралцагчийн эрх

Суралцагчид дор дурдсан эрхтэй:

- 1) суралцах нөхцөл боловцоогоор хангуулах;

2) сургалтын төлөвлөгөөнд заавал судлахаар тусгагддаггүй мэтээрээс сонгон судлах;

3) сургуулийн зорлоод сонгогдох;

4) суралцах хугацаа, боломжинхоо талаар санаа тавьж шийдвэрлүүлэх, анги, Тамга алгасах, хэд хэдэн мэргэжлээр зэрэг суралцах, сурч боловсрох хэлбэрээ сонгох;

5) суралцахын зэрэгцээ хөдөлмөр эрхлэх, хууль тогтоомжид заасны дагуу стипенди авах, хөнгөлөлт эдлэх;

6) бүх шатны сургууль төгсөгчид гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол эзэмшсэн буюу сонирхсон мэргэжлийнхээ дагуу эрхлэх ажлаа хөдөлмөрийн зах зээл дээр чөлөөтэй сонгох.

24 дүгээр зүйл. Суралцагчийн үүрэг

Суралцагч нь сургалтын төлөвлөгөөг хугацаанд нь биелүүлж, анхаарлын хөтөлбөрийн агуулгыг бүрэн эзэмших үүрэгтэй.

25 дугаар зүйл. Насанд хүрээгүй суралцагчийн эцэг, эх буюу асран хамгаалагчийн эрх

Эцэг, эх (асран хамгаалагч) нь дор дурдсан эрхтэй:

1) хүүхдээ 6—8 насанд нь ямар сургуульд ямар хэлбэрээр суралцуулахыг сонгож шийдвэрлэх;

2) боловсролын байгууллага, багшийн үйл ажиллагаатай холбогдуулан санаа гаргах;

3) хүүхдийнхээ мэдлэг чадвар, авьяас, бие сэтгэхүйн талаар сургууль, багшаас гаргасан тодорхойлолттой танилцах.

26 дугаар зүйл. Насанд хүрээгүй суралцагчийн эцэг, эх буюу асран хамгаалагчийн үүрэг

Эцэг, эх (асран хамгаалагч) дор дурдсан үүрэгтэй:

1) хүүхдийн авьяас чадварыг бага наснаас нь дэмжин хөгжүүлэх, боловсрол эзэмшихэд нь шаардагдах нөхцөлийг бүрдүүлэх, багштай хамтран ажиллах, ажил мэргэжлээ зөв сонгоход нь туслах;

2) сургалт, хүмүүжлийн хэвийн үйл ажиллагааг хангахтай холбогдуулан сургууль, багшаас тавьсан сурган хүмүүжүүлэх шаардлагыг биелүүлэх;

3) сурган хүмүүжүүлэх үйл ажиллагааны арга барил эзэмших.

27 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх

Аж ахуйн нэгж, байгууллага дор дурдсан эрхтэй:

1) мэргэжилтэн баалтгүүлэх захиалга өгөх, гэрээ байгуулах;

2) гэрээ, гэрээгээр суралцагчдынхөө сургалтын талаар гэрээ гэрээг, шаардлага тавих;

3) хууль тогтоомжийн дагуу мэргэжлийн сургалт зохион байгуулах;

4) боловсролын байгууллагыг бэлгүүдэхэд дэмжлэг, тусалга үзүүлж, нэмж тэтгэх.

29 дугаар зүйл. Амьтдын нэгж, байгуулалтын үүрэг

Амьтдын нэгж, байгууллага дор дурдсан үүрэгтэй:

1) гэрээ, гэрээгээр суралцагчдынхөө сургалтын зарлагыг таллах;

2) амьтдын нэртэй сурч боловсрох, дүүхдээ сургаж зүүжүүлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэх.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ

Бусад зүйл

29 дугаар зүйл. Боловсролын хууль тогтоомж зөрчсөнд хуульчилж хариуцалга

Боловсролын хууль тогтоомжийн шаартыг зөрчсөн үргэлжлэн албан тушаалтад БНМАУ-ын хууль тогтоомжийн дагуу зохино хариуцалга хуульчилна.

30 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

Энэ хуулийг 1991 оны 8 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрднө.

БНМАУ-ын Бага Хурлын дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМЭД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ХУУЛЬ

1991 оны 6 дугаар
сарын 22-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦЖОН ТУХАН

БНМАУ-ын Бодовсролын хууль баталж гаргасантай холбоотуулан БНМАУ-ын Бага Хуралас **ТОГТООХ** нь:

1962 оны 12 дугаар сарын 9-ний өдөр баталсан «БНМАУ-ын Ардын бодовсролын хууль»-ийг 1991 оны 6 дугаар сарын 1-ний өдөрөөс эхлэн хүчингүй болгонд тооцсугай.

БНМАУ-ын Бага Хуралын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хуралын
нэрлэн бичгийн дарга

Б. ЧИМЭД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН БАТЛАМЖ**

1991 оны 7 дугаар
сарын 16-ны өдөр

Дугаар 21

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ БАТЛАМЖЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас баталсан «БНМАУ-ын Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай» хуулийг зөвшөөрөн батламжиласугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**БНМАУ-ЫН ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ЭРХИЙГ
ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬ**

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэл үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

Энэ хуулийн зорилт нь хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

Тайлбар: энэ хуульд заасан «хэрэглэгч» гэж бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээгээр хэрэгцээгээ хангах гэж байгаа буюу хангаж байгаа худалдан авагч, захиалагч, үүрэг гүйцэтгүүлэгч хувь хүнийг хэлнэ.

2 дугаар зүйл. Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хууль тогтоомж

1. Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хууль тогтоомж нь энэ хууль болон үүнтэй нийцүүлэн гаргасан БНМАУ-ын хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2. БНМАУ-ын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөр журам тогтоосон бол олон улсын гэрээний заалтыг мөрдөнө.

ХОЕРДУГААР БҮЛЭГ

Хэрэглэгчийн үндсэн эрх, түүнийг хамгаалах

3 дугаар зүйл. Чанартай бүтээгдэхүүн хэрэглэх

1. Хэрэглэгч нь эрх бүхий байгууллагаас баталсан стандарт, бариагын болон эрүүл ахуйн норм, фармакопей, жор, түүнчлэн гэрээний болзлын шаардлагад нийцсэн чанартай бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээ (энэ хуульд цаашид «бүтээгдэхүүн» гэх) хэрэглэх эрхтэй.

2. Үйлдвэрлэгч нь бүтээгдэхүүний чанар, үнэ, үйлдвэрлэсэн он, сар, өдөр болон баталгаат хугацааны талаар түүний сав, баглаа боодоо, шошго, зшиглах (хэрэглэх) зааварт тусгана.

4 дүгээр зүйл. Бүтээгдэхүүний хэрэглээний аюулгүй байдлыг баталгаажуулах

1. Хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчинд гэм хор учруулж болзошгүй бүтээгдэхүүний хэрэглээний аюулгүй байдлыг дор дурдсанаар баталгаажуулна:

1) ийм бүтээгдэхүүнд тавих шаардлагыг улсын стандартаар тогтоох, уул бүтээгдэхүүнийг эрх бүхий байгууллага улсын бүртгэлд бүртгэж, үйлдвэрлэх зөвшөөрөл олгох;

2) үйлдвэрлэгч, гүйцэтгэгч улсын стандартыг заавал мөрдөх;

3) ийм бүтээгдэхүүнийг чанарын баталгаагүйгээр үйлдвэрлэх, худалдах, импортлохыг хориглох;

4) чанарын асуудал эрхэлсэн байгууллагын олгосон эрх бүхий лабораторнос ийм бүтээгдэхүүнд чанарын баталгаа (сертификат)-г олгох.

2. Үйлдвэрлэгч, худалдагч нь хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчинд гэм хор учруулж болзошгүй бүтээгдэхүүн, түүний сав, баглаа боодоо, шошгод олон улсын хэмжээнд нийтлэг хэрэглэдэг таних тэмдэг, бичээсийг ил тод тавих үүрэгтэй.

Тайлбар: энэ хуульд заасан «худалдагч» гэж бүтээгдэхүүнийг хэрэглэгчид борлуулж байгаа буюу гэрээний дагуу ажил, үйлчилгээ эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгж, хувь хүнийг хэлнэ.

3. Үйлдвэрлэгч нь хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчинд гэм хор учруулаж болзошгүй, түүнчлэн түргэн муудаж, чанар байдааа алддаг бүтээгдэхүүнийг хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах буюу хэрэглэхэд тавих шаардлагыг бүтээгдэхүүний ашиглах (хэрэглэх) заавар, холбогдох бусад баримт бичигт тусгах үүрэгтэй.

4. Үйлдвэрлэснээс хойш тодорхой хугацаа өнгөрсний дараа хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчинд гэм хор учруулаж болзошгүй бүтээгдэхүүний эдэлгээний (хүчинтэй байх) хугацаа дууссан бол түүнийг зориулалтаар нь борлуулах, худалдахыг хориглоно.

5 дугаар зүйл. Эдийн засгийн ашиг сонирхлоо хамгаалах

1. Хэрэглэгч нь эдийн засгийн ашиг сонирхлоо хамгаалж, үйлдвэрлэгч, гүйцэтгэгч, худалдагчийн буруугаас өөрт учирсан дохирлоо нөхөн төлүүлэх эрхтэй.

2. Хэрэглэгч нь согог гэмтэлтэй, нж бүрдэлгүй, чанарын зохих шаардлага хангаагүй бүтээгдэхүүний үнэ, ажил, үйлчилгээний хөлс (тариф) (цаашид «үнэ, хөлс» гэх)-ийг бууруулахыг шаардаж болно.

3. Согог гэмтэлтэй, нж бүрэлдээгүй, чанарын шаардлага хангаагүй бүтээгдэхүүн худалдан авснаас хэрэглэгчид учирсан дохирлыг дор дурдсанаар нөхөн төлнө:

1) худалдагч нь бүтээгдэхүүний чанарын доголдол, согог гэмтэл, нж бүрдлийн талаар урьдчилан мэдэгдээгүй тохиолдолд уг бүтээгдэхүүнийг хэрэглэгчийн шаардлагаар нэн даруй, нйм боломжгүй бол хэрэглэгчтэй тохиролцсон хугацаанд, эсхүл тухайн бүтээгдэхүүнийг худалдагчид нийлүүлсэн үед нь эхний ээлжинд сольж буюу нж бүрдүүлж өгөх.

Хэрэв нйм боломжгүй буюу хэрэглэгч шаардсан бол гэрээг цуцлан бүтээгдэхүүний үнэ, хөлсийг бүрнээр буюу үнэ, хөлсний зөрүүг буцааж өгөх;

2) батаагаат хугацааны дотор хэрэглэгчийн буруу биш шалтгаанаар тухайн бүтээгдэхүүн хэрэгцээ хангахгүй болсон буюу нуугдмал согог гэмтэлтэй нь тогтоогдвол худалдагч түүнийг сольж, эсхүл хэрэглэгчтэй тохиролцсон хугацаанд үнэ төлбөргүй эсвэрлэж өгөх. Хэрэв нйм боломжгүй буюу хэрэглэгч шаардсан бол гэрээг цуцлан бүтээгдэхүүний үнэ, хөлсийг бүрнээр буюу үнэ, хөлсний зөрүүг буцааж өгөх.

4. Хэрэглэгчийн эд материалыг ашиглан ажил, үйлчилгээ гүйцэтгэхдээ гэрээний боллыг хангаагүйгээс хэрэглэгч ажил, үйлчилгээг хүлээн авахаас татгалзсан тохиолдолд гүйцэтгэгч

нь гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол ижил нэр төрөл, чанарын эд материаллаар гэрээний болзлыг хангасан ажла, үйлчилгээг гүйцэтгэж өгнө.

5. Энэ зүйлийн гурав дахь хэсэгт заасан бүтээгдэхүүнийг өргүүлэн авах, хэрэглэгчид хүргэж өгөх зардлыг худалдагч хариуцна.

Энэ зүйлийн гурав, дөрөв, тав дахь хэсгийн заалтыг зэрэглэх заасрыг хэрэглэгчийн бэлэн холбогдох бусад байгууллаагатай зөвшилцөлдсөний үндсэн дээр худалдаа, үйлчилгээний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

6. Бүтээгдэхүүний чанар, цогц гэмтэл, иж бүрдлийн талаар хэрэглэгчийн тавьсан гомдол үндэслэлгүй болох нь нотлогдсон, хэрэглэгч нь өшиглөх, төөвөрлөх, хадгалах нууран зөрчсөн тохиолдолд холбогдох зардал, зохиомлыг худалдагч хариуцахгүй.

6 дугаар зүйл. Бүтээгдэхүүний талаар үнэн зөв, бүрэн мэдээлэл авах

1. Хэрэглэгч нь бүтээгдэхүүний талаар үнэн зөв, бүрэн мэдээлэл авах эрхтэй.

2. Үйлдвэрлэгч, худалдагч нь бүтээгдэхүүнийхээ талаар хэрэглэгчид дор дурдсан мэдээлэл өгнө:

1) үйлдвэрлэгч, худалдагчийн нэр, хаяг, барааны тэмдгийн талаар;

2) бүтээгдэхүүний зориулалт, хэрэглээний шинж чанарын талаар;

3) бүтээгдэхүүнийг хадгалах, хэрэглэх аргын талаар;

4) бүтээгдэхүүний нэр төрөл, үнэ, тарианы талаар;

5) бүтээгдэхүүний хэмжээ, хэмжих нэгж, чанарын талаар;

6) бүтээгдэхүүний баталгааг болон эдлэгийнхний хууцааны талаар;

7) бүтээгдэхүүнийг аюул осолгүй хэрэглэх тухай.

3. Үйлдвэрлэгч, худалдагчаас хэрэглэгчийг зорнууд төөрөгдүүлсэн мэдээлэл хийгчийг хориглоно.

4. Хэрэглээнд гаргасан бүтээгдэхүүн хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчинд гэм хор учруулж болох нь нотлогдвол энэ тухай үйлдвэрлэгч, худалдагч олон шийтгэл нэн даруй мэдээлэх үүрэгтэй.

Мөн энэ тухай орон нутгийн Хуралын гүйцэтгэх захиргаа, улсын зинаатын холбогдох байгууллага хэсгээ, мэдээллийн болон бусад арга хэрэгсэлээр олон шийтийн сонорт хүргэх арга хэмжээ авна.

7 дугаар зүйл. Бүтээгдэхүүнийг сонгож авах

1. Хэрэглэгч нь бүтээгдэхүүнийг өөрийн үзэмжээр сонгон авах эрхтэй.

2. Бүтээгдэхүүний чанар, бүрэн бүтэн байдал, иж бүрдэл, шинэ, хэмжээ, үнийг шалган үзэх, аюулгүй ажиглалгааны болон ашиглах (хэрэглэх) заавартай танилдах зэргээр хэрэглэгчээс бүтээгдэхүүнийг сонгож авах бүх талын боломжоог худалдагч бүрдүүлнэ.

3. Бүтээгдэхүүнийг хэрэглэгчид тулган худалдах, хэрэглэгчийн эрхийг хохироосон гэрээ байгуулахыг хориглоно.

8 дугаар зүйл. Хэрэглээний соёл эзэмших

1. Хэрэглэгч нь хэрэглээний соёл эзэмших, энэ талаар сурах боломжгоогоор хангагдах эрхтэй.

2. Хэрэглэгч худалдаа, үйлчилгээний дэг журмыг сахин биеэлүүлж, бүтээгдэхүүний чанар, бүрэн бүтэн байдал, иж бүрдэл, шинэ, хэмжээ, нэр төрөл, үнийг газар дээр нь шалгаж авна.

3. Хэрэглэгч бүтээгдэхүүнийг тэвчрэх, хадгалах, ашиглах (хэрэглэх) зааврыг мөрдөнө.

9 дүгээр зүйл. Бүтээгдэхүүний талаар гомдол гаргах

1. Хэрэглэгч бүтээгдэхүүний талаар өөрөө буюу өөрийн хууль ёсны төлөөлөгчөөр дамжуулан гомдлын шаардлага гаргаж болно.

2. Хэрэглэгчийн гомдлыг дор дурдсангаар шийдвэрлэнэ:

1) хэрэглэгч гомдлын шаардлагаа эхлээд худалдагчид гаргах болгоод худалдагч нь түүнийг барагдуулахас үндэслагагүйгээр татгалзвал энэ тухай гомдлоо улсын хяналтын хэлбэгдох байгууллаагад гаргана;

2) хэрэглэгч улсын хяналтын хэлбэгдох байгууллаагын шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл гомдлоо шүүхэд гаргана.

10 дугаар зүйл. Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах хууль тогтоомжийг биеэлэтэд хяналт тавих

1. Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах хууль тогтоомжийн биеэлэтэд тавих төрийн хяналтыг орон нутгийн Хурлын гүйцэтгэх захиргаа, улсын хяналтын хэлбэгдох байгууллаага хэрэгжүүлнэ.

2. Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах талаар олон нийтийн хяналт тавьж болно.

11 дүгээр зүйл. Хариуцлага

1. Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах хууль тогтоомж зөрчсөн

йтгээдэд уасын хяналтын холбогдох байгууллага дор дурдсан захиргааны харнуцлага хүлээгэнэ:

1) энэ хуулийн 4 дугаар зүйлийн нэг дэх хэсгийн 2, 3, дөрөв дэх хэсэгт заасныг зөрчсөн, түүнчлэн 6 дугаар зүйлийн дөрөв дэх хэсэгт заасан үүргээ биелүүлээгүй буруутай үйлдвэрлэгч, худалдагчид тавин мянга хүртэл төгрөгийн торгууль ногдуулж, уг бүтээгдэхүүний борлуулалтын орлогыг хурааж уасын орлогод оруулна;

2) энэ хуулийн 4 дугаар зүйлийн хоёр, гурав дахь хэсгийн заалтыг зөрчсөн буруутай үйлдвэрлэгч, худалдагчид хорин мянга хүртэл төгрөгийн торгууль ногдуулна;

3) энэ хуулийн 6 дугаар зүйлийн гурав дахь хэсгийн заалтыг зөрчсөн буруутай үйлдвэрлэгч, худалдагчид арван мянга хүртэл төгрөгийн торгууль ногдуулж, олсон орлогыг хурааж уасын орлогод оруулна;

4) энэ хуулийн 7 дугаар зүйлийн гурав дахь хэсгийн заалтыг зөрчиж хэрэглэгчийн эрхийг хохироосон гэрээний үндсэн дээр бүтээгдэхүүн борлуулсан буруутай худалдагчийн гэрээг хүчингүйд тооцож, олсон орлогыг хурааж уасын орлогод оруулна.

2. Хэрэглэгчийн эдийн засгийн ашиг сонирхлыг хохирссон худалдагч гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол дор дурдсан харнуцлага хүлээнэ:

1) энэ хуулийн 5 дугаар зүйлийн гурав дахь хэсгийн 1-д заасан хугацааг зөрчвөл хугацаа хэтэрсэн хоног тутам бүтээгдэхүүний үнийн дүнгийн нэг хувьтай тэнцэх хэмжээний алдангийг хэрэглэгчид төлнө. Алдангийн нийт хэмжээ бүтээгдэхүүний үнийн дүнгийн 50 хувиас хэтэрч болохгүй;

2) энэ хуулийн 5 дугаар зүйлийн дөрөв дэх хэсэгт заасны дагуу дахин гүйцэтгэх боломжгүй буюу хэрэглэгч шаардсан бол гэрээг цуцлан эд материалын гэрээнд заасан үнийг хоёр дахин нугалж төлнө;

3) гүйцэтгэгч нь ажла, үйлчилгээ гүйцэтгэхээр хүлээн авсан хэрэглэгчийн эд материалыг үрэгдүүлсэн, чанарыг муутгасан, өөр эд материалаар сольсон тохиолдолд эд материалын гэрээнд заасан үнийг гурав дахин нугалж төлнө;

4) гүйцэтгэгч нь ажла, үйлчилгээг гэрээт хугацаанд гүйцэтгээгүй бол хугацаа хэтэрсэн хоног тутамд тухайн ажла, үйлчилгээний гэрээнд заасан үнийн дүнгийн хоёр хувьтай тэнцэх хэмжээний алдангийг хэрэглэгчид төлнө. Алдангийн нийт хэмжээ гэхээн ажла, үйлчилгээний үнийн дүнгийн 50 хувиас хэтэрч болохгүй.

3. Хэрэглэгчийн амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчинд гэм хор учруулж болох нь зохих мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлтээр батлагдсан тохиолдолд тухайн бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэлээс хасгах, гүйлгээнээс гаргах, ажил, үйлчилгээг зогсоох, хэрэглэгчдээс буцааж авах асуудлыг төв, орон нутгийн хяналтын эрх бүхий байгууллага шийдвэрлэнэ.

12 дугаар зүйл. Хууль хүчин төгөлдөр болох

Энэ хуулийг 1991 оны 9 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

1991 оны 6 дугаар
сарын 24-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЛЭГЧИЙН БАТЛАМЖ**

1991 оны 7 дугаар

сарын 16-ны өдөр

Дугаар 22

Улаанбаатар

хот

ХУУЛЬ БАТЛАМЖЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас баталсан «БНМАУ-ын Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд өөрчлөлт оруулах тухай» БНМАУ-ын хуулийг зөвшөөрөн батламжилсугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ХУУЛЬ**

1991 оны 6 дугаар

сарын 22-ны өдөр

Улаанбаатар

хот

**БНМАУ-ЫН ЭРҮҮГИЙН БАЙЦААН ШИЙТГЭХ
ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

БНМАУ-ын Бага Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

БНМАУ-ын Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 95 дугаар зүйлийн нэг дэх хэсэгт «...БНМАУ-ын прокурор зургаан сар хүртэл цааш нэмэн сунгаж болно» гэснийг «...БНМАУ-ын

Ерөнхий прокурор есөн сар хүртэл цааш нэмэн сунгаж болно» гэж өөрчилсүгэй.

БНМАУ-ын Бага Хуралыг
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хуралыг
нарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛЭГЧИЙН БАТААМЖ

1991 оны 7 дугаар
сарын 16-ны өдөр

Дугаар 23

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ БАТЛАМЖЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас баталсан «Зарим хуульд өөрчлөлт оруулах тухай» БНМАУ-ын хуулийг зөвшөөрөн батламжласугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

Ц. ОЧИРБАТ

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ХУУЛЬ**

1991 оны 7 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗАРИМ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

«БНМАУ-ын Засгийн газрын бүтцийн тухай» 1990 оны 9 дүгээр сарын 26-ны өдрийн БНМАУ-ын хуулийн нэгдүгээр зүйлийн 12 дугаар заалтын «БНМАУ-ын Эрчим хүчний яам» гэснийг «БНМАУ-ын Түлш, эрчим хүчний яам» гэж, «БНМАУ-ын Засгийн газрын бүрэлдэхүүнийг тогтоох тухай» 1990 оны 9 дүгээр сарын 26-ны өдрийн БНМАУ-ын хуулийн 16 дугаар зүйлийн «БНМАУ-ын Эрчим хүчний сайд» гэснийг «БНМАУ-ын Түлш, эрчим хүчний сайд» гэж тус тус өөрчилсүгэй.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЯРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 5 дугаар
сарын 17-ны өдөр

Дугаар 31

Улаанбаатар
хот

БНМАУ-ЫН АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ТУХАЙ
ХУУЛИЙГ ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. БНМАУ-ын хууль тогтоомж, БНМАУ-ын Засгийн газрын болон улсын хороо, нам, тусгай газар, орон нутгийн Ардын Хурал, түүний гүйцэтгэх захиргаанаас гаргасан холбогдох актуудыг БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн тухай хуульд нийцүүлэх арга дэмжээг 1991 оны 7 дугаар сарын 1-ний дотор авахыг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасугай.

2. БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн тухай хуулийн нэн шаардлагатай зүйл, хэсгээр зохих тайлбар гаргахыг БНМАУ-ын Дээд шүүхэд даалгасугай.

3. БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн тухай хууль мөрдөхөөс өмнө байгуулсан гэрээтэй холбогдсон маргааныг уг маргаан үүсэх үед мөрдөж байсан хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлэж байсугай.

4. БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуудан 1988 оны 11 дүгээр сарын 29-ний өдрийн БНМАУ-ын Улсын үйлдвэрийн газрын хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай, 1989 оны 6 дугаар сарын 24-ний өдрийн БНМАУ-ын Хоршооллын хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын тогтоолыг 1991 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
эргийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 5 дугаар
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 33

Улаанбаатар
хот

«МОНГОЛБАНК»-НЫ ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙГ
ТОМИЛОХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Банкны тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийг үндэслэн БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Найдансүрэн овогтой Жаргалсайханыг Монголбанкны Ерөнхийлөгчөөр томилсугай.
2. Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн сарын цалингийн хэмжээг 3500 төгрөгөөр тогтоосугай.
3. Монголбанкны тэргүүн дэд ерөнхийлөгч, дэд ерөнхийлөгчийг томилуулах саналаа 1991 оны 6 дугаар сарын 1-ний дотор БНМАУ-ын Бага Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Монголбанкны Ерөнхийлөгч Н. Жаргалсайханд даалгасугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
сарын бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ**

1991 оны 5 дугаар
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 34

Улаанбаатар
хот

**БНМАУ-ЫН ӨМЧ ХУВЬЧЛАХ ТУХАЙ
ХУУЛИЙГ ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ**

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. БНМАУ-ын Өмч хувьчлах тухай хуулийг БНМАУ-ын Ерөнхийлөгч батламжласан өдрөөс дагаж мөрдөхөөр тогтоосугай.

2. Дор дурдсан арга хэмжээг 1991 оны 7 дугаар сарын 1-ний дотор амч хэрэгжүүлэхийг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасугай:

1) БНМАУ-ын Өмч хувьчлах тухай хуульд БНМАУ-ын Засгийн газрын холбогдох шийдвэрийг нийцүүлэх;

2) БНМАУ-ын Өмч хувьчлах тухай хууль, өмч хувьчлах талаарх БНМАУ-ын Засгийн газрын үзэл баримтлалыг олон түмэнд таниулах, сургалтын ажлыг зохион байгуулах;

3) БНМАУ-ын Өмч хувьчлах тухай хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай дүрэм, журмыг гаргаж, өмч хувьчлах ажлын удирдлагыг зохион байгуулах.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ**

1991 оны 5 дугаар

Дугаар 35

Улаанбаатар

сарын 25-ны өдөр

хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗ (ҮНДСЭН
ХУУЛЬ)-ЫН ТӨСЛИЙН ТУХАЙ**

БНМАУ-ын Үндсэн хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах комиссын өргөн мэдүүлсэн Монгол улсын Их цааз (Үндсэн хууль)-ын төслийг хянан хэлэлцээд БНМАУ-ын Бага Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. Монгол улсын Их цаазын төслийг 1991 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрөөс 1991 оны 9 дүгээр сарын 1-ний өдөр хүртэлх хугацаанд ард нийтээр хэлэлцүүлэхээр тогтоосугай.

2. Монгол улсын Их цаазын төслийг «Ардын эрх» сонинд болон хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэлээр нийтэлж ард нийтэд танилуулсугай.

3. Төслийг хэлэлцүүлэх ажлыг улс, орон нутгийн хэмжээнд зохион байгуулахыг Үндсэн хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах комисс, БНМАУ-ын Засгийн газар, аймаг, хот, сум, хороо, орон нутгийн хот, дүүргийн Ардын Хурал, тэдгээрийн Тэргүүдэд даалгасугай.

4. Монгол улсын Их цаазын төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлсэн дүнг үндэслэн өгсөлөн боловсруулж Ардын Их Хурлын ээлжит хуралдаанд оруулахээр баалтгаж 1991 оны 10 дугаар сарын 1-ний дотор БНМАУ-ын Бага Хуралд өргөн мэдүүлэхийг Үндсэн хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах комисст даалгасугай.

5. Монгол улсын Их цаазын төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлэх ажилд идэвхтэй туслаамцаа үзүүлэхийг нам, олон нийтийн бүх байгууллагад уриалсугай.

БНМАУ-ын Бага Хуралын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хуралын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ**

1991 оны 5 дугаар
сарын 30-ны өдөр

Дугаар 36

Улаанбаатар
хот

**БНМАУ-Д АЛБАН ХЭРГИЙГ МОНГОЛ
БИЧГЭЭР ХӨТЛӨН ЯВУУЛАХ БОЛОН
ТҮҮНИЙ БЭЛТГЭЛИЙГ ХАНГАХ ТУХАЙ**

Хүн төрөлхтний соёлын сан хөмрөгт монголчуудын оруулсан үнэт хувь нэмэр Монгол бичиг нь монгол туургатны оюуны соёлын их өвийг агуулан залгамжлууулж, соён гэгээрүүлэх их хүч болсоор ирснийг тэмдэглэж, манай оронд үндэсний соёл боловсрол сэргэн мандах сайн цагийн аяст монгол бичгээ сурч хэрэглэх өргөн олон санаачлага, хөдөлгөөн өрнөж байгааг төхүүлэн дэмжиж БНМАУ-ын Бага Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

БНМАУ-д албан хэргийг 1994 оноос эхлэн Монгол бичгээр хөтлөн явуулах бүх талын бэлтгэлийг хангах ажлыг орон далаар өрнүүлж хэрэгжүүлэхийг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
варийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ**

1991 оны 6 дугаар

Улаанбаатар

сарын 3-ны өдөр

Дугаар 37

хот

**ЗАРИМ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ТАЛААР
АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ**

БНМАУ-ын Бага Хуралс ТОГТООХ нь:

1. БНМАУ-ын хууль тогтоомжийн холбогдох актуудыг БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн дамжуурын тухай хуульд 1991 оны 7 дугаар сарын 1-ний дотор нийцүүлэх арга хэмжээ авахыг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасугай.

2. БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн дамжуурын тухай хуулийг хэрэглэхтэй холбогдуулан түүний нэн шаардлагатай үйл, хэсгээр тайлбар гаргахыг БНМАУ-ын Дээд шүүхэд даалгасугай.

3. Нийт үйлдвэрийн газар, аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллагууд тус тусын зохион байгуулаалтаа 1991 оны 12 дугаар сарын 31-ний дотор БНМАУ-ын Аж ахуйн нэгжийн тухай хуульд нийцүүлэн өөрчлөж улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн байхаар тогтоосугай.

4. Дээр дурдсан хугацаанд өөрчлөн зохион байгуулагдаж улсын бүртгэлд бүртгэгдээгүй үйлдвэрийн газар, байгууллагуудыг 1992 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс эхлэн татан буулгах асуудлыг зохих хуульд заасан журмын дагуу шийдвэрлөж байсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАМЫН ТОГТООЛ

1991 оны 6 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Дугаар 39

Улаанбаатар
хот

«МОНГОЛБАНК»-НЫ ДЭД ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙГ
ТОМИЛОХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Банкны хуулийн 9 дүгээр зүйл, нууцаар санал хураахад оролцсон Бага Хурлын гишүүдийн 87.2 хувь нь батлахаар санал өгсөн тухай тооллогын комиссын тогтоолыг үндэслэн БНМАУ-ын Бага Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

«Монголбанк»-ны дэд ерөнхийлөгчөөр Намнан овогтой Янзанг томилсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
д/р/а

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАПРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 6 дугаар

Дугаар 40

Улаанбаатар

сарын 11 ны өдөр

хот

-МОНГОЛБАНК-НЫ ДҮРМИЙН ТУХАЙ

Монголбанкны дүрмийн төслийн тухай хэлэлцээд БНМАУ-ын Бага Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. БНМАУ-ын Бага Хурлын Эдийн засгийн байнгын хороо, Хууль зүйн байнгын хорооны дүгнэлт, Бага Хурлын гишүүдийн саналыг тусгах үндсэн дээр Монголбанкны түр дүрмийг батлах эрхийг БНМАУ-ын Бага Хурлын даргад олгосугай.

2. Монголбанкны түр дүрмийг мөрдөх үндсэн дээр Монголбанкны тухай зохих актын төслийг боловсруулан БНМАУ-ын Бага Хурлын 1991 оны намрын чуулганд оруулахыг Монголбанк (Н. ЖАРГАЛСАЙХАН)-д даалгасугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
варийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАПРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 6 дугаар
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 41

Улаанбаатар
хот

УЛСЫН ТӨСВИЙН ТУХАЙ

БНМАУ-ын Албан татварын, Гаалийн, Аж ахуйн нэгжийн зэрэг хуулиуд гарч, БНМАУ-ын Засгийн газрын шийдвэрээр үнэ, тариф, мөнгөний хуваарьт өөрчлөлт орсонтой холбогдуулан БНМАУ-ын 1991 оны улсын төсвийн орлого, зарлагыг шинэчлэн тооцсон боловч БНМАУ-ын төсвийн эрхийн тухай хуулийг өөрчлөн шинэчлэх үзэл баримтлалын тухай Засгийн газрын илтгэлийг хэлэмцсээд БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. БНМАУ-ын Засгийн газарт дээлгэх нь:

1) үнэ, тариф, мөнгөний хуваарь, төгрөгийн ханш, аж ахуйн нэгжийн өөрчлөлттэй уялдуулан БНМАУ-ын Бага Хурлаас баталсан БНМАУ-ын 1991 оны улсын төсвийн орлого, зарлагыг шинэчлэн тооцож, мөрдүүлсүгэй.

2) БНМАУ-ын Төсвийн эрхийн хуулийн шинэ төслийг Улсын Бага Хурлын 1991 оны намрын чуулганд оруулсугай.

2. 1992 оны улсын төсвийг боловсруулах ажлыг БНМАУ-ын Төсвийн эрхийн тухай хуулийн шинэ төсөл, үзэл баримтлалын дагуу зохион байгуулсугай.

3. Улсын төсөв, санхүү, зээл, банкны асуудлыг эрхлэх дэд хороо байгуулах асуудлыг шийдвэрлүүлэхийг Эдийн засгийн байнгын хороонд даалгасугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
варийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 6 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 42

Улаанбаатар
хот

БНМАУ-ЫН ЭРҮҮГИЙН ШИНЭ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ БОЛОВСРУУЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын 1990 оны 33 дугаар тогтоолоор өгсөн даалгаврын дагуу БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийг шинэчлэх чиг баримтлалыг хэлэлцээд БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгах нь:

1) БНМАУ-ын Дээд шүүхээс боловсруулсан «БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийг шинэчлэх чиг баримтлал», энэ талаар Улсын Бага Хурлын Хууль зүйн байнгын хороо, гишүүдээс гаргасан санал, дүгнэлтийг үндэслэн 1992 онд багтаан БНМАУ-ын Эрүүгийн шинэ хуулийн төсөл боловсруулж Улсын Бага Хуралд өргөн барьсугай;

2) БНМАУ-ын Эрүүгийн хуульд нэн даруй нэмэх, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай зарим зүйл, хэсгийг болон шинээр гарсан аж ахуйн хууль тогтоомжид нийцүүлэн «Аж ахуйн эсрэг гэмт хэрг» гэсэн тус хуулийн V бүлгийг шинэчлэн боловсруулж төслийг Улсын Бага Хурлын 1991 оны намрын чуулганаар хэлэлцүүлэхээр өргөн барьсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
сарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ**

1991 оны 6 дугаар

Дугаар 43

Улаанбаатар

сарын 14-ний өдөр

ХОТ

**ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ БОЛОВСРУУЛАХ ЧИГ
БАРИМТЛАЛЫГ ЗӨВШӨӨРӨХ ТУХАЙ**

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. «Захиргааны эрх зүйн зөрчил, түүнийг хянан шийдвэрлэх журмын тухай БНМАУ-ын хуулийн төсөл боловсруулах чиг баримтлал»-ыг зөвшөөрсүгэй.

2. Энэ тогтоолын 1-д дурдсан чиг баримтлал, энэ талаар Улсын Бага Хурлын Хууль зүйн байнгын хороо, гишүүдээс гаргасан санал, дүгнэлтийг үндэслэн «Захиргааны эрх зүйн зөрчил, түүнийг хянан шийдвэрлэх журмын тухай БНМАУ-ын хууль»-ийн төслийг хуулийн байгууллагуудтай зөвшилцөн боловсруулж, Улсын Бага Хурлын 1991 оны намрын чуулганаар хэлэлцүүлэхээр өргөн барихыг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасугай.

**БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга**

Р. ГОНЧИГДОРЖ

**БНМАУ-ын Бага Хурлын
марийн бичгийн дарга**

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 6 дугаар

сарны 15-ны өдөр

Дугаар 44

Улаанбаатар

хот

ТӨР, НИЙГМИЙН СУДЛААЛЫН
АКАДЕМИ БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. БНМАУ-ын улс төрийн тогтолцоо, зах зээлийн харилцааны шинэ нөхцөлд төрт ёсны монгол уламжлалыг судлан эзэмших, төрийн бодлого, үйл ажиллагааны шинжлэх ухааны үндэслэл, үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх шаардлагад нийцүүлэн Улсын Бага Хурлын дэргэд Төр, нийгмийн судлалын Академи байгуулсугай.

2. Академи байгуулсантай холбогдуулан Д. Сүхбаатарын нэрэмжит Улс төрийн дээд сургуулийг 1991 оны 8 дугаар сарын 1-ний өдрөөр тасалбар болгон татан буулгаж «Улс төрийн дээд сургууль байгуулах тухай» БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1990 оны 5 дугаар сарын 24-ний өдрийн 64 дүгээр тогтоолыг мөн өдрөөс эхлэн хүчингүй болсонд тооцсугай.

3. Төр, нийгмийн судлалын Академийн зохион байгуулалтын бүтэц, эрх, үүрэг, үйл ажиллагааны зарчим, журмыг боловсруулах ажлын хэсэг байгуулж ажиллуулахыг Улсын Бага Хурлын орлогч дарга К. Зардыханд даалгасугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дотог

БНМАУ-ын Бага Хурлын
төрийн бичгийн дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 6 дугаар
сарын 21-ний өдөр

Дугаар 45

Улаанбаатар
хот

ГААЛИЙН ТАТВАРЫН ТУХАЙ

Мөнгөний ханшийн өөрчлөлттэй холбогдуулж БНМАУ-ын Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн саналыг харгалзан БНМАУ-ын Гаалийн хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 2-ыг үндэслэн БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Импортын барааны гаалийн татварын тарифыг 15 хувиар тогтоосугай.

2. Шаардлагатай тохиолдолд импортын зарим нэрийн барааг гаалийн татвараас чөлөөлөх, экспортын зарим нэрийн бараанд гаалийн татвар ногдуулах эрхийг БНМАУ-ын Засгийн газарт олгосугай.

3. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан БНМАУ-ын Гаалийн хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай БНМАУ-ын Бага Хурлын 1991 оны нэгдүгээр сарын 28-ны өдрийн 9 дүгээр тогтоолын 2 дугаар заалт, 1, 2 дугаар хавсралтыг (ТМ—1991 159, 160—161) тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 6 дугаар
сарын 21-ний өдөр

Дугаар 46

Улаанбаатар
хот

ЧОЙР ХОТ БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. Дорноговь аймгийн Сүмбэр сум, Шивээ говь хороо, Улаанбаатар хотын Баян тал хороо, Чойр—1, Сүмбэр—2 хот-хоньг хамааруулан Чойр хот байгуулсугай.

2. Чойр хотыг улсын харьяалаалтай байхаар тогтоосугай.

3. Дорноговь аймгийн Сүмбэр сумыг «Сүмбэр» хороо болгон өөрчилж, тус хороо болон мөн аймгийн Шивээ говь хороо, Улаанбаатар хотын харьяалаалтай Баян тал хороог тус тус Чойр хотод харьяалуулсугай.

4. Чойр хотын нутаг дэвсгэрийн хилийн цэсийг БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн 1977 оны 75 дугаар зарлигийн 2 дугаар хавсралт ёсоор баталсан Дорноговь аймгийн Сүмбэр сумын хилийн цэсээр тогтоосугай.

5. БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгах нь:

а) холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу Чойр хотын засаг захиргааны байгууллагыг эмхлэн байгуулах ажлыг нэн даруй зохион байгуулсугай;

б) Чойр хотыг цаашид хөгжүүлэх нийгэм-эдийн засгийн хөгжлийн үндсэн чиглэлийг 1991 онд багтаан боловсруулж хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАЫН ТОГТООЛ**

1991 оны 6 дугаар

Дугаар 48

Улаанбаатар

сарны 22-ны өдөр

хот

**УЛСЫН ТӨСӨВ, САНХҮҮ ЗЭЭЛ, БАНКНЫ
АСУУДАЛ ЭРХЛЭХ ДЭД ХОРООГ БАЙГУУЛЖ,
БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙГ СОНГОХ ТУХАЙ**

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. БНМАУ-ын Бага Хурлын Эдийн засгийн байнгын хорооны дэргэдэх Улсын төсөв, санхүү зээл, банкны асуудал эрхлэх дэд хороог дарга, 4 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байхаар тогтоосугай.

2. БНМАУ-ын Бага Хурлын гишүүдээс нууцаар санал хураасан дүнг үндэслэн Улсын төсөв, санхүү зээл, банкны асуудал эрхлэх дэд хорооны даргаар **А. Цог-Очир**, гишүүдээр **Д. Батсүх**, **Э. Алтангэрэл**, **П. Бямбацэрэн**, **П. Улаанхүү** нарыг сонгосугай.

3. Улсын төсөв, санхүү зээл, банкны асуудал эрхлэх дэд хорооны даргыг сард 2800 төгрөгөөр цалинжуулсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМЭД

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРАМЫН ТОГТООЛ**

1991 оны 6 дугаар
сарын 22 ны өдөр

Дугаар 49

Улаанбаатар
хот

**БНМАУ-ЫН БАГА ХУРАМЫН ГИШҮҮН
Ж. УРТНАСАНГИЙН БҮРЭН ЭРХИЙГ
ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ ТУХАЙ**

БНМАУ-ын Бага Хурлын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн хоёр дахь хэсгийн 2-ыг үндэслэн БНМАУ-ын Бага Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

Монголын Хөдөө аж ахуйн нэгдлийн холбооны дээд зөвлөлийн даргаар сонгогдсон Жамбалдоржийн Уртнасангийн өөрийн хүсэлтийг харгалзан БНМАУ-ын Бага Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг нь БНМАУ-ын Ардын Их Хурлаар хэлэлцэн шийдвэрлэх хүртэл түдгэлзүүрлэх.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 6 дугаар
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 50

Улаанбаатар
хот

БНМАУ-ЫН БОЛОВСРОЛЫН ХУУЛИЙГ
ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

БНМАУ-ын Боловсролын хуулийг хэрэгжүүлэх талаар 1991 оны 8 дугаар сарын 1-ний дотор дор дурдсан арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасгай:

1) БНМАУ-ын хууль тогтоомж, Засгийн газрын болон яам, улсын хороо, тусгай газраас урьд гаргасан шийдвэрүүдийг БНМАУ-ын Боловсролын хуульд нийцүүлэх;

2) боловсролын хяналтын албаны дүрмийг батлан гаргах.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нэрийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
БАГА ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 6 дугаар
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 51

Улаанбаатар
ХОТ

БНМАУ-ЫН ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ЭРХИЙГ
ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

БНМАУ-ын Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зорилгоор дор дурдсан арга хэмжээ авахыг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасугай:

1) БНМАУ-ын хууль тогтоомж, Засгийн газрын болон нам, улсын хороо, тусгай газраас хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах талаар гаргасан шийдвэрийг 1991 оны 9 дүгээр сарын 1-ний дотор энэ хуульд нийцүүлэх;

2) бүтээгдэхүүний аюулгүй, хор хөнөөлгүй байдалд тогтмол сорилт туршилт хийх зориулалт бүхий лаборатори, төвүүдийн техникийн түвшинг дээшлүүлэх, материаллаг баазыг бэхжүүлэх арга хэмжээ авах;

3) БНМАУ-ын Стандартчиллын хуулийн төслийг боловсруулж Улсын Бага Хуралд өргөн барих.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 7 дугаар

Дугаар 53

Улаанбаатар

сарын 5-ны өдөр

хот

БҮСЧИЛСЭН ЗӨВЛӨЛГӨӨНИЙ ДҮНГИЙН ТУХАЙ

Зөвлөхөөний дүнгийн тухай БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын дарга Ж. Гомбожавын мэдээллийг сонсоод ТЭМДЭГ-ЛЭХ нь:

БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын удирдлагын зөвлөлөөс депутатуудын саналыг үндэслэн шийдвэрлэсний дагуу Улаанбаатар, Дархан, Мандалговь, Өндөрхаан, Ховд, Цэцэрлэг хотод Ардын Их Хурлын депутат, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагын удирдах ажилтны бүсчилсэн зөвлөлгөөн хийж «БНМАУ-ын эдийн засгийг хямралаас гаргах арга замын тухай» Засгийн газрын, «Монгол улсын Их цааз (Үндсэн хууль)-ын төслийн тухай» Үндсэн хуудийн төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах комиссын илтгэлийг тус тус хэлэлцэж, Ардын Их Хурлын үйл ажиллагааны тухай болон Улсын Бага Хурлын III чуулганы дүнгийн тухай мэдээлэл сонсов.

Бүсчилсэн зөвлөлгөөнд оролцогчид Улсын Бага Хурал, Засгийн газрын үйл ажиллагаа, улс орныг эдийн засгийн хямралаас гаргах арга зам, Монгол улсын Их цааз (Үндсэн хууль)-ын төслийн тухай чиг баримтавын талаар нухацтай, илэн далангүй шүүмжлэн хяраацэж үнэлэвэл, дүгнэлт өгч олон чухал санал дэвшүүлсэн байна.

Ардын Их Хурлын депутатууд эдийн засгийг хямралаас гаргах, зах зээлийн харилцаанд шинэжүүлэх талаар Засгийн газрын баримталж байгаа чиг бодлого, арга байгаа арга хэмжээг үндсэнд нь дэмжиж тулгамдсан зорилгыг шийдвэрлэхийн тулд улс орныхоо дотоод, нөөц бололцоог дайчлан санхүү, зээл, хэмнэлтийн үр нөлөө бүхий бодлого явуулж хэрэгжүүлэх, эдийн засгийн гадвад харилцааны өгөөжийг дээшлүүлэх, хөрш орнуудтай харилцаагаа улам идэвхжүүлэх, төрийн бүх шатны байгууллагын ажлын зохион байгуулалт, үр нөлөөг сайжруулах, шинэ хуулиуд, Засгийн газрын шийдвэрийн биелэлтийг орон нутагт шуурхай зохион байгуулах, сахнага, дэг журмыг бэхжүүлэхийн чухлыг онцлон анхаарч тодорхой саналууд гаргалаа.

Түүнчлэн бүх салбарт өмчийн бэлтгэлийг эртнээс хангаж, эрд түүний өргөн хэрэглээний барааны хангамж, зуваарилалт, эмчлэлт, соёл, ахуйн үйлчлэлтэй сайжруулахад төв, орон нутгийн холбогдох байгууллагуудын ажлыг тууштай чиглүүлэх, төрийн захиргааны анхан шатны байгууллагын бие даасан ажиллагааг идэвхжүүлэх, энэ зорилгоор тэдгээрийг материаллаг бааз, боловсон хүчинээр бэхжүүлэх талаар шаардлагатай арга хэмжээ нэн даруй авах явдал чухал байгааг олонтаа анхааруулжээ.

Монгол улсын Их цааз (Үндсэн хууль)-ын төслийн тухай нэгдлийг хэлэлцэх явцад зөвлөлөгчид оролцогчид уг хуулийн болон улсын нэрнээс эхлэн төслийн агуулга, бүтэц, хэл нөйрүүлгийг сайжруулах, төсөл хэлэлцүүлэх ажлыг зөв зохион байгуулах, гарсан саналыг нэгтгэн дүгнэж төсөлд тусгах зэрэг асуудалд онцгой анхаараа тавьжээ.

Бүсчлэсэн зөвлөлөгчид манай улс оронд тохиолдож буй ноцтой бэрхшвэлүүдийг даван туулах арга замыг оновчтой тодорхойлож түүнийг хэрэгжүүлэх талаар төрийн төв, орон нутгийн байгууллагуудаас зохиох ажлыг идэвхжүүлэх, Монгол улсын Их цааз (Үндсэн хууль)-ын төслийг хэлэлцүүлэх, цаашид боловсруулах ажлыг эрчимжүүлж, Ардын Их Хурлын ээлжит хуралдааны бэлтгэлийг эртэн хангаад нэн чухал ач холбогдолтой болов.

БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгах нь:

а) улс орны эдийн засагт тохиолдож буй бэрхшвэлийг даван туулах арга зам, дотоод, гадаад бодлого, орон нутгийн эдийн засаг, нийгэм-соёлын амьдрал, иргэдийн аж байдалын асуудлаар Ардын Их Хурлын депутатууд болон засаг захиргааны байгууллагын ажилтан нараас гаргасан санал, дүгнэлтийг нягтлан судалж дэс дараатай арга хэмжээ аж хэрэгжүүлсүгэй;

б) орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагуудын санхүү, материаллаг баазыг бэхжүүлэх, сумын Ардын Хурлын гүйцэтгэх захиргааныг ундгаар хангах болон ажилтнуудынх нь ажиллах нөхцөл, боломжоог сайжруулах, чадварлаг боловсон хүчинээр хангах, тэднийг тогтвор суурьшигатай ажиллуулах арга хэмжээг энэ онд багтаан шийдвэрлэсүгэй;

в) сангийн аж ахуй, тэлжвэлийн аж ахуй, хөдөө аж ахуйн нэгдлийн бригадыг түшиглэн багийн даргын орон тоо бий болгож засаг захиргааны ажла эрхлэн гүйцэтгүүлж байгаа практикийг судлан дүгнэж, жигдлэх арга хэмжээ авсугай;

г) хүн амын өргөн хэрэглээний бараа, хүнсний хангамжийн өнөөгийн байдалд дүн шинжилгээ хийж нөөц, боловцоогоо эв эсхистэй ашиглах замаар түүнийг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ нрэх онд шаардагдах хүнсний нөөцийг баалтгах арга хэмжээг цаг аадалгүй авсугай;

д) хууль, ялангуяа аж ахуй-эдийн засгийн харилцааны талаархи шинэ хуулиудыг ард нийтэд тайлбарлан таниулж нэг мөр ойлгуулах, тууштай хэрэгжүүлэх ажлыг мэргэшсэн удирдлагаар хангах тухайлсан арга хэмжээ авсугай.

2. Улсын Бага Хурлын үйл ажиллагааны талаар гарсан санал, шүүмжлэлийн дагуу хуулийн болон бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах ажлыг сайжруулах, хуулийн биелэлтийг хянан шалгах, зохион байгуулах, энэ талаар гүйцэтгэх байгууллагуудын үйл ажиллагаанд тавих хяналт, туслаацааг идэвхжүүлэх арга хэмжээ авахыг Улсын Бага Хуралнд удирдлага, Байнгын хороодод даалгасугай.

3. Их цааз (Үндсэн хууль)-ын төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлэх талаар гарсан санал, шүүмжлэлийн дагуу дор дурдсан арга хэмжээ авахыг Үндсэн хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах комисст даалгасугай:

а) төсөл боловсруулах ажлын хэсгүүдийн бүрэлдэхүүнийг хөдөлмөрчид, эрдэмтэн, мэргэжилтнүүдээр өргөтгөн ажиллуулах;

б) төсөл хэлэлцэх, хянан боловсруулах ажилд оролцох талаар Ардын Их Хурлын депутатуудын гаргасан санаачилгыг дэмжиж, зохион байгуулах;

в) төслийг ард иргэдээр хэлэлцүүлэх ажлыг Ардын Их Хурлын сонгуулийн нийт тойрогт хийх депутатуудын уулзалттай зохицуулан зохион байгуулах.

4. Орон нутгийн Ардын Хурал, тэдгээрийн гүйцэтгэх захиргаандад даалгах нь:

а) бүсчилсэн зөвлөлтөөн дээр гарсан санал, шүүмжлэлээс ажилдаа дүгнэлт хийж, орон нутгийнхаа амьдралын тулгамдсан асуудлыг аль болохоор бие даан шийдвэрлэх, төрийн хууль, Засгийн газрын шийдвэрийн биелэлтийг нутаг дэвсгэртээ зохион байгуулахад анхаарлаа төвлөрүүлж ажилласугай;

б) Ардын Их Хурлын депутатуудаас сонгогчидтойгоо уулзах, Их цааз (Үндсэн хууль)-ын төсөл танилцуулахад нь зохион байгуулаат, арга зүйн бүхний а туслаацааг үзүүлсүгэй.

5. Улс оронд тохиолдсон эдийн засгийн бэрхшээлээс аль болох богино хугацаанд гаргах зайлшгүй нөхцөл бол улс төрийн тогтвортой байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангаж, зохион

байгуулалт, сахиага, дэг журмыг бэхжүүлэх явдал мөн гэсэн бүсчилсэн зөвлөмжөөний нийтлэг дүгнэлтийг иш үндэс болгон төр, засгийнхаа хэвийн үр дүнтэй ажиллах нөхцөл, боломжийг хангахад хүчин чармайлт гаргаж зохих хувь нэмэр оруулахыг нийт иргэд, нам, эвлэл, холбоодод уриалсугай.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН БАГА ХУРАЛЫН ТОГТООЛ

1991 оны 7 дугаар

Дугаар 34

Улаанбаатар

сарын 5-ны өдөр

хот

ТОГТООЛЫН ЗААЛТАД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

БНМАУ-ын Бага Хурлын 1991 оны 7 дугаар сарын 5-ны өдрийн «Зарим хуульд өөрчлөлт оруулах тухай» хуулийг үндэслэн БНМАУ-ын Бага Хурлаас ТОГТООХ нь:

«БНМАУ-ын Засгийн газрын зарим гишүүнийг томилдох тухай» БНМАУ-ын Бага Хурлын 1990 оны 8 дугаар тогтоолын «БНМАУ-ын Эрчим хүчний сайдаар» гэснийг «БНМАУ-ын Түлш, эрчим хүчний сайдаар» гэж өөрчилсүгэй.

БНМАУ-ын Бага Хурлын
дарга

Р. ГОНЧИГДОРЖ

БНМАУ-ын Бага Хурлын
нарийн бичгийн дарга

Б. ЧИМИД

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРАЛГ

1991 оны 5 дугаар
сарын 25-ны өдөр

Дугаар 84

Улаанбаатар
хот

БАЙГАЛЬ ОРЧНОО АРИУСГАН ДЭЭДЛЭХ
САНААЧИЛГЫГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ

Нэг. Эх нутгийнхаа баян тансаг байгаль, хөрс шороо, ус, ургамал, оршин буй орчноо цэвэр ариун байлган, унаган төрхөөр нь хадгалан хойч үедээ өвлүүж ирсэн Монгол уламжлалаа сэргээж хэвшүүлэх ажлыг олон улсын байгаль хамгаалах одортэй уялдуулан байгаль ээждээ хүндэтгэл үзүүлэх бунин үйлс болгон өрнүүлэх талар Монголын Ногоонтын хөдөлгөөноос дэвшүүлсэн санаачилгыг зүйтэй гэж үзэж дэмжсүгэй.

Хоёр. Иргэн бүр байгаль орчноо ариусган дээдлэх явдалыг үндэснийхээ зан заншлантай холбон бүх нийтийн үйлс болгон өрнүүлэхийг монгол түмэндээ уриалсугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛЭГЧИЙН ЗАРАИГ**

1991 оны 6 дугаар

Дугаар 87

Улаанбаатар

сарын 1-ний өдөр

хот

**ИРГЭДЭЭС БАНКИНД ХАДГАЛСАН МӨНГӨНИЙ
ҮЛДЭГДЛИЙН ЗАРИМ ХЭСГИЙГ НЭМЭГДҮҮ-
ЛЭХ ТУХАЙ**

Төрийн өмчийг хувьчлах нөхцөлд үйлдвэрлэлийн хэрэгслийн болон өргөн хэрэглээний барааны нэгдсэн зах зээл бүрэлдэж, хөдөөмөрчдийн мөнгөн хадгаламжийн баталгаа дээшилж байгааг харгалзан иргэдээс банкинд хадгалсан мөнгөний 1991 оны 1 дүгээр сарын 16-ны үлдэгдлийн 10 мянган төгрөгөөс дээших хэсгийг хоёр дахин нэмэгдүүлж, ийнхүү нэмэгдэх хэсгийг хугацаат хадгаламжийн болзолтойгоор хадгаламжид хадгалах, эсвэл хувьчлах эд хөрөнгө, хувьцаа худалдан авахад нь зориулан зарцуулах асуудлыг тухайн иргэний саналын дагуу шийдвэрлэхийг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасугай.

**Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч**

П. ОЧИРБАТ

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРАЛГ**

1991 оны 6 дугаар
сарын 14-ний өдөр

Дугаар 90

Улаанбаатар
хот

ДҮРЭМ БАТЛАХ ТУХАЙ

1. БНМАУ-ын Цэргийн дотоодын албаны дүрэм, сахлагын дүрэм, цэргийн хүрээний ба харуулын албаны дүрмийг хавсралтаар баталсугай.

2. Эдгээр дүрмүүдийг БНМАУ-ын Зөвсөгт хүчний цэргийн албан хаагчид болон Улсын аюулгүй байдлыг хангах ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн газрын цэргийн дүрэмт хувцас хэрэглэх эрх бүхий бие бүрэлдэхүүн дагаж мөрдсугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРАЛГ**

1991 оны 6 дугаар
сарын 15-ны өдөр

Дугаар 91

Улаанбаатар
хот

**ГЕНИЧИ КАВАКАМИЙГ НАЙРАМДАЛ
МЕДАЛИАР ШАГНАХ ТУХАЙ**

Японы соёл урлагийг манай хөдөлмөрчдөд сурталчлах талаар санаачлага гарган «Ямаха Мюзик Фаундейшн»-ий концертыг БНМАУ-д ирүүлж тоглуулсан Ямаха хөгжмийн фондын зөвлөлийн дарга Геничи Кавакамыг **НАЙРАМДАЛ** медалиар шагна-сугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРАЛГ**

1991 оны 6 дугаар
сарын 18-ны өдөр

Дугаар 97

Улаанбаатар
хот

**ЗАРИМ ХҮМҮҮСТ БНМАУ-ЫН ГАВЬЯАТ
ЗҮТГЭЛТЭН ЦОЛ ОЛГОХ ТУХАЙ**

1. Дүрслэх урлагийн салбарт олон жил идэвх зүтгэл, үр бүтээлтэй ажиллаж, монголын дүрслэх урлагийг хөгжүүлэхэд зохиц хувь нэмэр оруудан уран бүтээлийн өндөр амжилат гаргасныг

үнэлж, Монголын урчуудын эвлэлийн хорооны мэргэжлийн уран бүтээлч Гэндэндоржийн ЦЭРЭНДОНДОГТ БНМАУ-ын УРЛАГИЙН ГАВЬЯАТ ЗҮТГЭЛТЭН цол олгосугай.

2. Номын зургийн урлагийг хөгжүүлэхэд зохих хувь нэмэр оруулан уран бүтээлийн өндөр амжилт гаргасныг үнэлж, «Монгол хөвдөл» нэгтгэлийн харьяа «Соёмбо» хэвлэлийн газрын уран сайхны редактор Дэндэвийн САНДАГДОРЖИД БНМАУ-ын СОЕЛЫН ГАВЬЯАТ ЗҮТГЭЛТЭН цол олгосугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРАИГ

1991 оны 6 дугаар
сарын 25-ны өдөр

Дугаар 106

Улаанбаатар
хот

ЗАРИМ ХҮМҮҮЕСТ БНМАУ-ЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН
БААТАР ЦОЛ ОЛГОХ ТУХАЙ

Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж, хөдөлмөрийн гарамгай амжилт гаргаж байгааг үнэлж дор дурдсан хүмүүст БНМАУ-ын ХӨДӨЛМӨРИЙН БААТАР цол олгож, СҮХБААТАРЫН одон, «АЛТАН СОЕМ-БО» тэмдгээр шагнаасугай.

1. Цэвэргийн СҮРЭН

— Сэлэнгэ аймгийн Найрамдал
сангийн аж ахуйн тракторч-
комбайнч

2. Бадрахын ТУЯА

— Сэлэнгэ аймгийн Алтанбулагийн сангийн аж ахуйн ноогочин

Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРАГ

11 сны 6 дугаар
ын 25-ны өдөр

Дугаар 107

Улаанбаатар
хот

ЗАРИМ ХҮМҮҮҮСТ БНМАУ-ЫН ГАВЬЯАТ
ЗҮТГЭЛТЭН ЦОЛ ОЛГОХ ТУХАЙ

Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд олон жил үр бүтээлтэй налаж хөдөлмөрийн өндөр амжилт гаргаж байгааг үнэлж дор дасан хүмүүст БНМАУ-ын ГАВЬЯАТ ЗҮТГЭЛТЭН цол өсугай:

Нэг. БНМАУ-ЫН ГАВЬЯАТ МЕХАНИКЖУУЛАГЧ
ЦОЛООР:

1. Хабасын ЖҮНСБЕК — Сэлэнгэ аймгийн Орхонтуу-
лын сангийн аж ахуйн трак-
торч-комбайнч

Өөр. БНМАУ-ЫН ГАВЬЯАТ АГРОНОМИЧ ЦОЛООР:

1. Цэрэнгийн ДАШДОН-
ДОГ — Сэлэнгэ аймгийн Зүүнхараа
сангийн аж ахуйн агрономич

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛЭГЧИЙН ЗАРЛИГ**

1991 оны 6 дугаар

Дугаар 110

Улаанбаатар

сарын 25-ны өдөр

хот

**ДАЛАЙН ХАМАРТ БНМАУ-ЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН
БААТАР ЦОЛ ОЛГОХ ТУХАЙ**

Хөдөө аж ахуйн нэгдэлд олон жил, үр бүтээлтэй ажиллаж тэмээн сүргээ хорогдолгүй маллан, нэг малаас ашиглах үйлдвэрлэлийн даалгаврыг зогтмол давуулан биелүүлж, хөдөлмөрийн гарамгай амжилт гаргаж бэйгааг үнэлж, Өмнөговь аймгийн Мандал-Овоо сумын «Хөдөлмөр» нэгдлийн тэмээчин Далайн ХАМАРТ БНМАУ-ЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН БААТАР цол олгож, СҮХБААТАРЫН одон, «АЛТАН СОЕМБО» тэмдгээр шагнасугай.

**Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч**

П. ОЧИРБА

БҮГД НАЙРАМЛАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛЭГЧИЙН ЗАРААГ

1991 оны 6 дугаар
арын 25-ны өдөр

Дугаар III

Улаанбаатар
хот

ЗАРИМ ХҮМҮҮЕСТ БНМАУ-ЫН ГАВЬЯАТ
ЗҮТГЭЛТЭН ЦОЛ ОЛГОХ ТУХАЙ

Урлагийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж байгааг үнэлж, дор дурдсан хүмүүст БНМАУ-ын УРЛАГИЙН ГАВЬЯАТ ЗҮТГЭЛТЭН цол олгосугай.

1. Шарын АЮУШ — Өмноговь аймгийн Хөгжимт жүжгийн театрын уран сайхны удирдаач
2. Дамбадоогийн НАЦАГ ДОРЖ — Дорноговь аймгийн Хөгжимт драмын театрын дарга, уран сайхны удирдаач

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1991 оны 6 дугаар

Дугаар 112

Улаанбаатар

сарын 25-ны өдөр

хот

ЗАРИМ ХҮМҮҮСТ БНМАУ-ЫН ГАВЬЯАТ
ЗҮТГЭЛТЭН ЦОЛ ОЛГОХ ТУХАЙ

Хөдөө аж ахуйн нэгдэлд олон жил, үр бүтээлтэй ажиллаж бэйгээг үнэлж, дөр дурдсан хүмүүст БНМАУ-ын ГАВЬЯАТ НЭГДЭЛЧИН цол олгосугай.

1. Решалын ДАВААХҮҮ — Өмнөговь аймгийн Цогт цэцгий сумын «Өгөөхор нэгдлийн имаачин
2. Дэкидсэдийн ХҮҮХЭНДҮҮ — Мөн аймгийн Манлай сумын «Хоёр сэлэнг» нэгдлийн тэмдэгчин
3. Хужирын ЖАМБАА — Дорноговь аймгийн Сайгаг дулаан сумын «Говийн хо жил» нэгдлийн тэмдэгчин

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБА

**БҮГД НАЙРАМЛАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ**

1991 оны 6 дугаар

Дугаар 115

Улаанбаатар

сарын 25-ны өдөр

ХТ

**«БНМАУ-ЫН ХҮН АМ ЗҮЙН ТАЛААР
БАРИМТЛАХ ЧИГЛЭЛ»-ИЙГ ЗӨВШӨӨРӨХ ТУХАЙ**

1. «БНМАУ-ын хүн ам зүйн талаар баримтлах чиглэл»-ийг зүйтэй гэж үзсүгэй.

2. Хүн ам зүйн талаар баримтлах чиглэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан нийгэм, эдийн засгийн цогцолбор арга хэмжээ авахыг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасугай.

3. Хүн бүр овог удмаа мэдэж, угийн бичгээ хөтлөх үндэсний түүхэн уламжлалыг сэргээн хөгжүүлэхийг монголын нийт иргэдэд уриалсугай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

**БНМАУ-ЫН ХҮН АМ ЗҮЙН ТАЛААР
БАРИМТЛАХ ЧИГЛЭЛ**

Монгол улсын хөгжил дэвшлийн үндэс нь бүтээлч хүн, сэтгэх чадвар, арвин боломж, чадавхи бүхий хүн юм.

Хүн амын нөхөн үржихүйтэй нийгмийн үйлдвэрлэлийг уладуулан зохицуулах, хүн амын жилийн дундаж өсөлтийн хэмжээг бууруулахгүй байх, хүн амын бүтэц, хөрвөцөөг зөв тогтоох, монгол хүний удмын санг цэвэр ариунаар хадгалах, гэр бүл бүрдэн бэхжих нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлийг төрийн бодлого болгон явуулна.

БНМАУ-ын хүн ам зүйн талаар баримтлах чиглэлийн үндсэн агуулга нь хүн амын нөхөн үржихүй, удамшлалтын зүйд нийцүүлэн хүн амын аж төрөх нийгэм, эдийн засаг, шинжлэх ухаан, соёлын болон байгаль орчин, сэтгэл зүйн таатай нөхцөлийг бүрдүүлдэг үйл явцыг зааж зохицуулахад оршино.

Хүн амын нөхөн үржихүйн үндэс болсон хүн амын төрөлтийг эмэгтэйчүүдийн биологийн зохистой чадавхи, сэтгэл зүй, эх, нялхсын эрүүл мэндтэй нэгт уялдаатай байлгахыг чухалчилна.

Хүн төрөлц бийжих, өсөж хүмүүжих анхны гол орчин нөхцөл гэр бүл гэж үзэж гэрлэгчдийн гэрлэх нас, бие бялдар, эрүүл мэнд, сэтгэл зүй, соёл, хөдөлмөр, ахуй нөхцөлтэй уялдуулан гэр бүлийн зохистой бодлого явуулна. Үр хүүхдээ асарч бойжуулах, өсгөн хүмүүжүүлэх, гэр бүлийн аж ахуй, соёлыг хөтлөх боломжийг бүрдүүлэн гэрлэх, монгол гэр бүлийн уламжлалт зан ёсыг хөгжүүлэхийг эрхэмлэнэ.

Хүний удмын санг цэвэр ариун байлгахыг эрхэнд үзэж, цус ойртохоос сэргийлэх гол хэрэглээр «Угийн бичиг»-ийг айл өрх бүрт хөтүүлж, хэвшүүлэх, иргэдийн өвгийг сэргээн тогтоох явдлыг нэн чухалд тооцно.

Удамшлын өвчин, бие эрхтний согог, тахир дутуугаас сэргийлэх зорилгоор гэр бүл-эмнэлэг-удамшлын зөвлөлгөө өгөх газруудыг хот, аймгийн түвшинд зохион байгуулах, ургийн элдэв өвчнийг эхийн хэвлийд оношлон сэргийлэх удамшил зүй, биохимийн орчин үеийн шинжилгээний аргыг өргөн хэрэглэнэ.

Удамшлын болон сэтгэл мэдрэлийн эмгэг өвчтэй, оюун ухааны хомсдолтой эмэгтэйчүүд, эмэгтэйчүүдийг жирэмслэлтээс сэргийлэх төгс арга хэмжээ авна. Түүнчлэн олон хүүхэд төрүүлсэн эхчүүд хүсвэл нийм арга хэмжээ авахыг зөвшөөрнө. Тахир дутуу, оюун ухааны хомсдолтой, эрхтний согогтой хүмүүст үзүүлэх нийгмийн халамж, анхаарлыг улам өргөтгөнө.

Зүй бус шалтгаанаар нас барах, ялангуяа эх нялхсын өвчлөл, эндэгдлийг эрс бууруулах, хүн амын наслаалт, ажиллах чадварыг уртасгах эдийн засаг, нийгэм, соёл, сэтгэл зүйн олон талт арга хэмжээг төр, засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгаж хэрэгжүүлнэ.

Манай орны улс төр, нийгэм, эдийн засгийн шинэ тогтслого, үйлдвэрлэх хүчний хөгжил, байршил, засаг захиргаа, ноутаг дэвсгэрийн зохион байгуулалт, хүн амын боловсрол, мэргэжил, ажиллах хүчний нөөцтэй уялдаатайгаар хүн амын дотоод, гадаад хөдөлгөөнийг зохицуулах, нэн ялангуяа цөөхүүд буйршил хүн амыг

хөдөлгөөн харьцангуй оруулахад онцлон анхаарна. Хөтөөс хөдөөд, аймаг хооронд, сумаас суманд шилжих хөдөлгөөнийг чөлөөтэй болгоно. Нийт хүн амын болон хэсэг, бүлгийн удмын санг цэвэр эрхүүн байгаагхын тулд онцгой халдварт өвчин гарах бүх талын нөхцөлийг хөөх, бүх нийтээр сэрэмжлэх арга хэмжээ авна.

Хүн амын зохистой нөхөн үржих, эрүүд энх байх, урт удаан наслах, шингэм, эдийн засгийн нөхцөлийг бүрдүүлэх явдал төр, засаг, улс, хоршоолол, олон нийтийн байгууллага, аж ахуйн газар, нэгж, иргэн бүрийн нэн тэргүүний журамт үүрэг гэж үзнэ. Үүнтэй холбоотойгоор ойрын үед «Хүн амын байршил, хөдөлгөөн», «Эрүүд мэнд», «Хүмүүжил, боловсрол, мэргэжил», «Хөдөлмөрийн нөхцөл, хөдөлмөр эрхлэлт», «Хүнс, тэжээл, ахуй хангамж», «Хүн ба орчин», «Монгол хүний нөхөн үржихүйн зохистой загвар» зэрэг бага хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

Нийт хүн амд хүн ам зүйн сурталчлалгаа, ухуулан таниулах ажлыг өргөн дэлгэр явуулна.

Ерөнхий боловсролын бодон тусгай мэргэжлийн дунд сургуулиудад «Өрх, гэр бүлийн үндэс» хичээл заах, гадуу үеийг гэр бүл болоход бэлтгэхэд онцлон анхаарна.

Хүн судлаагыг шинжлэх ухааны орчин үеийн судалгаа, шинжилгээний арга зүй, ололтод үндэслэн хөгжүүлж, судалгааны ажлын хүрээг өргөтгөнө.

Хүн амыг судлахдаа дэлхийн хүн ам зүйн судалгаа шинжилгээний онол, практиктай нягт холбох үүднээс олон улсын холбогдох байгууллагуудтай үр ашигтай хамтран ажиллах чиглэл баримтална.

Хүн судлаагын салбарын материаллаг бааз, техник, технологийг бэхжүүлэх дэс дараатай арга хэмжээ авна.

Хүн ам зүй, хүн судлаагын мэргэжлийн боловсон хүчнийг дотоод, гадаадын их, дээд сургууль, дамжаагаар бэлтгэх арга хэмжээг 1992 оноос эхлэн авч хэрэгжүүлнэ.

Хүн ам зүйн асуудлыг төрөөс удирдан зохион байгуулах, зохицуулах цэгцтэй систем тогтоож, хүн ам зүйн статистик, бүртгэл, мэдээллийн санг бий болгон хөгжүүлэх явдлыг нэн чухалчлан үзнэ.

БҮГД НАЙРАМДАХ МОНГОЛ АРД УЛСЫН
ЕРӨНХИЛЭЛЭГЧИЙН ЗАРАЛГ

1991 оны 6 дугаар

Дугаар 119

Улаанбаатар

сарын 27-ны өдөр

ХТГ

«ТӨРӨӨС ХҮҮХЭД ЗАЛУУЧУУДЫН ТАЛААР
БАРИМТЛАХ ЧИГЛЭЛ-НИЙГ ЗӨВШӨӨРӨХ
ТУХАЙ»

1. Улсын Бага Хураалтай зөвшөөрөлдсөний дагуу «Төрөөс хүүхэд, залуучуудын талаар баримтлах чиглэл»-ийг зүйтэй гэж үзсүгэй.

2. Энэхүү чиглэлийг хэрэгжүүлэх үеэсөөр арга хэмжээ авахыг БНМАУ-ын Засгийн газарт даалгасгай.

Бүгд Найрамдах Монгол Ард
Улсын Ерөнхийлөгч

П. ОЧИРБАТ

ТӨРӨӨС ХҮҮХЭД, ЗАЛУУЧУУДЫН ТАЛААР
БАРИМТЛАХ ЧИГЛЭЛ

Өсвөр, залуу үеэ эрүүл чийрэг өсгөн бойжуулж, эрдэм боловсрол эзэмшүүлэх, эх орноо хөгжүүлэх чин эрмэлзлэл, үндэсний эх нэгдэл, хүнлэг энэрэлгүй үзлээр хүнүүжүүлж, монгол сан заншил үндэсний уламжлалыг явуулах, бие дааж аж төрөх нөхцөлийг хангах, XXI зууны бэсгээр дэвхийн соёл иргэншилтэй хөл нийлүүлэн алсын орох нийгэм, эдийн засаг, улс төр, эрх зүйн баталгаа бий болгоход төрийн бодлого чиглэл.

Төрийн бодлогын энэхүү агуулга нь бүхний төрд зүй, хүний хөгжлийн асуудлыг тавьж нийгэм, төрийг тууштай ордчилах зарчмалтай илт холбоотойгоор хэрэгжих болно.

НҮБ-ын хүний эрхийн тухай түгээмээ тунхаглаа, хүүхдийн эрхийн тухай конвенцийн заалт, шаардлагыг БНМАУ-ын Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжуудад тусган хэрэгжүүлэнэ.

Төрөөс явуулах бодлогын хүрээнд 18 хүртэлх насанд хүүхэд, 28 хүртэлх насанд залуус хамаарна. Хүүхдийг АСРАН ТЭТ-ГЭНЭ, залуусыг БИЕ ДААЛГАХАД БЭЛТГЭНЭ.

Хүүхдийг эцэг эхийн гар дээр ЭХИЙН ЭНЭРЭЛ, ГЭРИЙН ХҮМҮҮЖЛЭЭР өсгөхийг чухалчилна.

Гурав хүртэлх насны хүүхдээ гэртээ өсгөж бойжуулах эхчүүдийн хөдөлмөрийг нийгмийн тустайд тусон эдийн засаг, нийгмийн баталгааг бий болгож мэргэжлнэ, хүсэл сонирхлынхоо дагуу гэрийн буюу хайсрах үйлдвэрлэл эрхлэх боломж бүрдүүлэнэ.

ХҮҮХДИЙН ЭРҮҮЛ МЭНД төрийн ОНЦГОЙ АНХААРАХ АСУУДАА, ЭРХЭМ БАЯЛАГ мөн.

Эх, нилхсын эрүүл мэндийн талаар тусгай хөтөлбөр хэрэгжүүлж хүүхдэд эрүүл аж төрөх мэдлэг, хүмүүжил олгох тогтолцоо бүрдүүлэхийг чухалчилна. Хүүхдийн, ялангуяа сургуулийн орнох насны хүүхдийн хоол, хүнсний бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулна.

Хүүхэд, залуучуудын дунд олонтой тохиолддог өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх, бүх аймаг, хотыг охидын болон эмэгтэйчүүдийн мэргэжлийн эмчээр хангах хөтөлбөр хэрэгжүүлэнэ.

Хүүхэд, залуучуудын ХҮМҮҮЖЛИЙГ ЭЦЭГ ЭХ, БОЛОВСРОЛ, МЭРГЭЖЛИЙГ УАС голлон харнуулна.

Монголын гүн ухаан, уран сайхны өвөрмөц сэтгэлгээ, үндэсний бичиг, хэл соёл, зан заншил, өвөг дээдсийн ов уданжлалыг хүүхэд, залуучуудын хүмүүжлийн үндэс суурь болгоно. Хүн төрөлхтний соёл иргэншлийн үр шим, өв бүтээлтэй танилцах, хүртэх нөхцөл бүрдүүлэнэ.

Эх орны түүх дурсгалт болон байгалийн үзэсгэлэнт газрууд, говь, хангай, гол мөрөн уул усны сав газраар аялал жуулчлал хийлгэх, биеийн тамир спорт, хөдөлгөөнт тоглоом, үндэсний спорт, дуу хөгжим, амралт цэнгээний газруудыг олшруулах зэргээр хүүхэд, залуучуудын хүсэл сонирхолд нийцэх орчныг буй болгоход өөрсдийнх нь хүч хөдөлмөрийг урамшуулан дэмжих болно.

Шинжлэх ухаан, техникийн дэвшлийн хэтийн төлөө, улс орны хөгжлийн хандлага, хувь хүний амьдралын хэрэгцээтэй уялдуулан сургуулийн насны бүх хүүхдэд ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫГ ҮНЭ ТӨЛБӨРГҮЙ олгоно.

Улсын үйлдвэр, хөршөө, компани болон хот айд, сэхээтэй ай-дын буюу хувийн сургууль, хүүхдийн цацаралт байгуулах үүсгэл санаачлагыг төрөөс дэмжинэ. Бүх төрлийн сургуулийн сургалтын агуулгын доод түвшинг тогтоож, хэрэгжинэ гэд нь хяналт тавина.

Хүүхэд, залуучуудын нас биеийн орцлолт тогтсон хэмд төсөр, гайтан чамин хийгдэй хувцас үйлдвэрлэх залуучуудын оёдын жижиг үйлдвэрийн газруудыг олонор зохион байгууаж тэнд залуучуудаар өөрсдөөр нь хувцасны загварыг зохион бүтээгээж үйлдвэрлэлт болгех бололцоог хангам огохөд амьдрал.

Хүүхэд, залуучуудад бага наснаас нь эхлэн **ХӨДӨЛМӨРИЙН ХҮМҮҮЖИЛ, АМЬДРАЛЫН УХААН** төлөвшүүлдэгд онцгой анхаарна.

Өмчийн олон хэлбэрийг зөв зохиотой хөгжүүлэх талаар залуучуудын үүсгэл санаачлага, идэвхтэй үйл амьдралгааг дэмжин туслах замаар тэднийг үйлдвэрлэлд шууд оролдох бололцоог нэмэгдүүлнэ. Ингэхдөө хүүхэд, залуучуудын эрүүд ахуй, хөдөлмөр хамгаалалын нөхцөлийг бүрдүүлэх, хөдөлмөрийн хөдсөлт нь баталгаажуулах арга хөнжээ авна. **СУРАХЫН ЗЭРЭГЦЭЭ ХӨДӨЛМӨРЛӨХ, ХӨДӨЛМӨРЛӨХИЙН ХАМТ СУРАХ** бололцоогоор хангана.

Хүүхэд, залуучуудын дотроос эрхэслэлт хүмүүсийг тодруулан эрхэслэлт нь үргжүүлэх, хамгаалал хүндэтгэл олонетэй тогтоолцоог бэл болгоно. **ГОЦ АБЪЯАСТНУУДЫГ ТӨРИЙН ИВЭЭЛД АБЧ** сургах, тэдний амьнас, оюуны садалынг нь гэгсгэд, дотгодын зах зээлд зөв үнэлэх чиг баримталаж тэтгэн тусална.

Хүүхэд, залуус зөв өсч дүүмүүнх, аятай тухтай амьдрах орчин-**ГЭР БҮЛ ЭРҮҮЛ САРУУЛ** байх боллого боловсруулах зорьгожүүлнэ.

Ахмад үеэ хүндлэх, дүү нараа асарч хамгаалах ариун ёсыг эрхэмлэн сахиж, уян зөөлөн, хүнлэг цагаан сэтгэлтэй, монгол хүн монгол хүнээ эвэрэн хайрлаж хүндэтгэн дээдэлдэг эгэл журмыг залуу хүний хүнлэг ёсны дээд чанар гэж үзнэ.

Залуус гэр бүл болголт эцэг эхнээ тусгварлан, **БИЕ ДААЖ АМЬДРАХЫГ ТӨРӨӨС ДЭМЖИЖ** эхний үед нэг өрөөтэй орон сууцны төсг олонруулах, амьшн сууц, шина гэр төхөөрөхөд туслах, гэр орноо төвхнүүдэхэд зориулан зөнгөөрөлттэй зээл олгох гэх мэтний адийн засгийн тусламж үзүүлнэ.

Анх ашигд өргө буй залуучуудад албан газар нь амьдрал, хөдөөмөрийн хаавж үзүүлэх тогтолцоо буй болгоно.

Залуу боловсон хүчнийг ижил сонгох, сургах, дахин суугах, нийгэм төлөө удирдан зохиоцоход **ИТГЭЛ ХАРИУЦЛАГА ХОСЛУУЛАН ХҮЛЭЭЛГЭЖ** ажиглауна.

Өмчийн хүүхэд, залуучуудын талаар онцлон гяхаарна. Асрах байрын тохион байгууллаагчдыг өөрчлөн шинэчилж, улс, аймаг, сумаас тусгаж тэтгэх ажлыг өргөтгөх, хүүхдийг бие даасан амьдралд бэлтгэх, мэргэжлийн боловсрол эрхэмшүүлэх, ажлын байраар хангахад үйл ажиллагааг чиглүүнэ. Өмчийн хүүхэд, багачуудыг үрчлэн авч, өн тэвгн өсгөн хүмүүжүүлж байгаа хүмүүст төр, засгийн зүгээс дэмжлэг туслаацаа үзүүнэ.

Сульдартай, эмгэг согогтой хүүхэд, залуучууд, ижээмсийн хүндрэлтэй болон хөгжүүлэх хүүхэдтэй ихчүүдийг асарч сувилахад онцгойлон анхаарна. Тахир дутуу, эмгэг согогтой хүүхдээ асрах сувиладаг, хөдөөмөр эрхлээгүй хүмүүсийг нийгмийн давтгаа, тэтгэвэр, тэтгэмжид хамруулах арга хэмжээ авна.

Амьдсалин хүнд гачигдалтай болон эмгэг согогтой хүүхдийг сургаж, хүмүүжүүлэх ажилд зарцуулах хөрөнгийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр олон нийтийн үүсгэл, саналчилалтыг дэмжинэ. НҮБ-ын ерөнхий ассамблейн 1971—1975 онуудад гаргасан оюуны хөмөрдөлтэй хүмүүсийн эрхийн тухай тунхаглаал, тахир дутуу хүмүүсийн эрхийн тухай тунхаглаалыг энэ талаар гарах хууль тогтоомжинд тусган хэрэгжүүнэ.

Гэмт хэрэг үйлдсэн, олон нийтийн хэв журмын зөрчлөлд холбогдсон хүүхдийг гэр бул, хамт олон, найз нөхдийнх нь нөлөөлөлд хүмүүжүүлэх зорчмыг баримтлана. Нийгэм, олон нийтээс заарал тусгагдсан хүмүүжүүлэх шаардлага бүхий нөхцөлд хүнд гэмт хэрэг үйлдсэн хүүхдийг аль болох богино хугацаанд сурган хүмүүжүүлэхээр хүүхэд хориг газрын өнөөгийн ажлын агууага, хэлбэр нөхцөлийг өөрчлөн шинэчилнэ. Засарч, хүмүүжсэн хүүхэд, залуучуудын хөдөөмөр, амьжиргааны хэвийн нөхцөлийг бүрдүүлэхэд дэмжинэ, тэднийг ажиллаж, сурч, амьдрах боломжинд зохиомол саад хориг тавих аалгаа нарла гаргуулахгүй байхад онцлон анхаарна.

Эх оныг минь нээдгүй өнөөдрийн хүүхэд залуучуудын гарт байна. Тийм болохоор төрөөс хүүхэд, залуучуудын талаар явуулах энэхүү бодлогыг хэрэгжүүлэх үйлсэд БНМАУ-ын төрийн болон улс төр, олон нийт, үйлдвэр, албан байгууллага, хөдөөмөрийн хамт олон, гэр бул, иргэн бүрийн идэвхтэй үйл ажиллагааг шийдвэрлэх үүрэгтэй болно.

Сэтгүүлийн зөхөгч Б. Чингид
Эмхтгэсэн Ч. Жаргалсайхан
Техник редактор Б. Оюундхагяр
Хянагч С. Итгэл

Зах № 24.

Үйлдвэрт шинэжүүлсэн 1991 оны 7-р сарын 17-нд.
Өрөөлтөд 1991 оны 8-р сарын 8-нд, Хэвлэлтэд
1991 оны 9-р сарын 9-нд. Цэцсэм хэмжээ
60x84/16. Хэвлэлийн хуудас 6,5, Хэвлэсэн тоо
10000 ширхэг.

Засгийн газрын хэвлэх үйлдвэр